

ҚАЗАҚСТАН ҰЛТТЫҚ БАНКІ

Инфляцияға шолу

2016 жылғы 3-тоқсан

Алматы, Қазақстан

Инфляцияға шолу Ұлттық Банктің тоқсандық басылымы болып табылады, инфляцияға әсер ететін негізгі макроэкономикалық факторларды талдауды, сондай-ақ қысқамерзімді және ортамерзімді перспективадағы макроэкономикалық өлшемдердің болжамын қамтиды.

Құжатты Зерттеулер және статистика департаменті дайындады. Ұлттық Банктің ресми интернет-ресурсында қазақ, орыс, ағылшын тілдерінде электрондық нұсқада жарияланады.

Макроэкономикалық көрсеткіштердің болжамы 2016 жылғы 27 қазандағы жағдай бойынша статистикалық ақпарат негізінде дайындалды.

МАЗМҰНЫ

Резюме.....	4
I. Макроэкономикалық жағдайлар және қаржы секторының дамуы.....	5
1. Сыртқы макроэкономикалық жағдайлар	5
1.1 Әлемдік тауар нарықтарындағы ахуал	6
1.1.1 Мұнай нарығы.....	6
1.1.2 Түсті металдар нарығы	7
1.1.3 Азық-түлік нарығы.	8
1.2 АҚШ-тағы экономикалық ахуал және ФРЖ мөлшерлемесі.....	9
1.3 Қазақстанның саудадағы әріптестер елдеріндегі экономикалық ахуал	10
1.3.1 Қытай	10
1.3.2 Еуропалық Одақ.....	12
1.3.3 Ресей.....	13
1.3.4 Біріктірілген сыртқы ІЖӨ және инфляция	14
2. Ішкі экономика	16
2.1 Ақша-кредит саясаты және қаржы секторын дамыту.....	16
2.1.1 Ақша нарығы және ҚРҰБ операциялары.....	16
2.1.2 Валюта нарығы және ҚРҰБ шетел валютасымен операциялары.....	17
2.1.3 Депозит нарығы.....	18
2.1.4 Кредит нарығы.....	19
2.1.5 Ақша агрегаттары	19
2.2 Бағалар және инфляциялық процестер.....	21
2.2.1 Тұтыну бағаларының индексі	21
2.2.2 Өнеркәсіптік өнімді өндірушілер бағаларының индексі	22
2.2.3 Ауыл шаруашылығы өнімі бағаларының индексі	22
2.2.4 Инфляциялық күтулер	23
2.3 Нақты сектордың дамуы	24
2.3.1 Ішкі сұраныс	24
2.3.2 Ішкі өндіріс	27
2.3.3 Еңбек нарығы және жұмыссыздық.....	29
2.4 Бюджет саясаты	31
2.5 Төлем балансы.....	32
II. Негізгі макроэкономикалық көрсеткіштер болжамы және ақша-кредит саясатының бұдан былайғы бағыттары	37
1. Болжамдарға арналған сыртқы өлшемдердің негізгі жорамалдары.....	37
2. Базалық сценарий бойынша болжам	38
3. Ортамерзімді перспективадағы тәуекелдер.....	41
Негізгі терминдер және ұғымдар.....	43
Негізгі қысқартулар тізімі.....	48

РЕЗЮМЕ

2016 жылғы үшінші тоқсанда мұнайдың әлемдік нарығындағы ахуал Ұлттық Банктің базалық сценарийіне сәйкес келді – мұнайдың бағасы тоқсанның басындағы мұнай бағасының қысқа уақыт аралығында төмендеуін қоспағанда, салыстырмалы түрде тұрақты болды. Металдардың және азық-түліктің әлемдік нарықтарындағы баға конъюнктурасы осы кезеңде көбіне өсу үрдісімен сипатталды.

Саудадағы әріптес елдердегі экономикалық жағдай 2016 жылғы үшінші тоқсанда алдыңғы тоқсанмен салыстырғанда айтарлықтай өзгерістерге ұшыраған жоқ, сыртқы сұраныстың әлсіз жақсаруы, сондай-ақ сыртқы инфляциялық қысымның бәсеңдеуі байқалды, бұл жалпы алғанда Ұлттық Банктің күтулеріне сәйкес келеді.

Ішкі экономикалық жағдайлар экономиканы ынталандырудың мемлекеттік бағдарламасын іске асыруға байланысты өсудің оң қарқындарының бірте-бірте қалпына келуін көрсетті. 2016 жылғы үшінші тоқсанда ұзақ құлдырау кезеңінен кейін қысқамерзімді экономикалық индикатор қарқындарының өсуі байқалды. ІЖӨ өндіріс әдісімен 2016 жылғы екінші тоқсанда ауыл шаруашылығындағы, көліктегі және өңдеуші өнеркәсіптегі көлемдердің өсуіне байланысты өсудің оң қарқындарын көрсетті.

Ұлттық Банктің ақша-кредит саясаты 2016 жылғы үшінші тоқсанда сақталып отырған өтімділіктің құрылымдық профициті жағдайында жүргізілді. Нәтижесінде Ұлттық Банк өтімділікті сіңіру бойынша операцияларды басым түрде қысқамерзімді ноттар түрінде жүргізді, ал ақша нарығының мөлшерлемелері пайыздық мөлшерлемелер дәлізінің төменгі шегіне жуық болды. 2016 жылғы үшінші тоқсанда кредит нарығы кредиттеу көлемдері өсуінің оң қарқындарымен және орташа алынған мөлшерлемелердің төмендеуімен сипатталды. Бұл ретте депозит нарығының үрдістері шамалы өзгерді және

валюта нарығындағы ахуалға байланысты болды.

Инфляциялық күтулердің баяулауы және макроэкономикалық ахуалдың бірте-бірте қалпына келуі базалық мөлшерлеменің екінші тоқсанда +/-1% дәлізімен 13%-ға дейін төмендеуіне әкелді.

Макроэкономикалық өлшемдер үрдістерінің бұдан әрі сақталуы және қаржы секторын долларсыздандыру, сол сияқты халықтың қалыпты инфляциялық күтулерінің сақталуы жағдайында Ұлттық Банктің базалық мөлшерлемесі пайыздық дәліздің көлемін сақтай отырып 2016 жылғы қазанда 12,5%-ға және қарашада 12%-ға дейін төмендеді.

Жылдық инфляция қозғалысының траекториясы Ұлттық Банктің күтулеріне сәйкес келді және төмендеу сипаты болды. Бағалау бойынша жылдық инфляция 2015 жылдың соңындағы инфляцияның күрт өсуінің статистикалық әсерін бірте-бірте теңестіре отырып 2016 жылдың соңына дейін төмендеуін жалғастырады. Бір баррель үшін 40 доллар базалық сценарий кезінде 2016 жылдың соңында жылдық инфляцияның белгіленген 6-8% нысаналы дәліздің жоғары шегіне жетуі күтіледі.

Ұлттық Банктің болжамдарына сәйкес ортамерзімді перспективада базалық сценарий кезінде жылдық инфляция 2017 жыл бойы нысаналы дәлізде болады. Оған сақталып отырған шығарылымның теріс айырмасы, бейтарап салық-бюджет саясаты, сыртқы сектор тарапынан қалыпты инфляциялық қысым әсер ететін болады. Мұнай бағасының төмендеуінен және құбылмалылығының күшеюінен басқа, инфляциялық күтулердің ұлғаюы, ағымдағы деңгейде мұнайға жатпайтын дефициттің ықтимал сақталуы болжамға қол жеткізбеу тәуекелдері болып табылады.

I. МАКРОЭКОНОМИКАЛЫҚ ЖАҒДАЙЛАР ЖӘНЕ ҚАРЖЫ СЕКТОРЫНЫҢ ДАМУЫ

1. СЫРТҚЫ МАКРОЭКОНОМИКАЛЫҚ ЖАҒДАЙЛАР

2016 жылғы үшінші тоқсанда әлемдік тауар нарықтарындағы ахуал энергия ресурстарына деген бағаның төмен құбылмалылығымен, сондай-ақ металл мен азық-түлік бағасының өсуімен сипатталды. Дамыған және дамушы елдердегі көмір су тегі шикізатын тұтынудың қысқаруына байланысты, әлемде мұнай профицитінің өсу аясында мұнайдың орташа тоқсандық бағасы төмендеді. Түсті металдардың орташа бағасы әлемдік ұсыныстың қысқаруы және ЕО тарапынан сұраныстың ұлғаюы аясында өсуін көрсетті. Өз кезегінде, қорлардың қысқаруы және әлемде азық-түлікке сұраныстың өсуі салдарынан негізгі тамақ өнімдерінің бағасы сондай-ақ талданып отырған кезеңде көтерілді.

АҚШ-тың экономикасы 2016 жылғы үшінші тоқсанда жоғары өсуді, бірақ жұмыспен қамтудың және инфляцияның жеткіліксіз қолайлы көрсеткіштерін көрсетті. Осыған байланысты АҚШ-тың ФРЖ ақша-кредит талаптары бұрынғысынша қалды, бірақ 2016 жылдың соңына қарай өзгеруі мүмкін.

Ресейді, Қытай мен ЕО қоса алғанда, Қазақстанның саудадағы әріптестер елдерінің экономикасында 2016 жылғы шілде-қыркүйекте негізгі макрокөрсеткіштердің әлсіз жақсаруы байқалды. ЕО және Қытайда ІЖӨ-нің жылдық өсу қарқындары алдыңғы тоқсанмен салыстырғанда өзгерген жоқ, ал Ресейде рецессияның баяулауы байқалды, бұл нарықтың күтулеріне сәйкес келді.

Саудадағы әріптес елдерде экономикалық өсу көрсеткіштерінің және баға деңгейінің тұрақты серпіні жағдайында ІЖӨ-нің біріктірілген сыртқы көрсеткіштері және инфляция 2016 жылғы үшінші тоқсанда сондай-ақ алдыңғы тоқсанмен салыстырғанда айтарлықтай өзгерген жоқ.

1.1 Әлемдік тауар нарықтарындағы ахуал

1.1.1 Мұнай нарығы

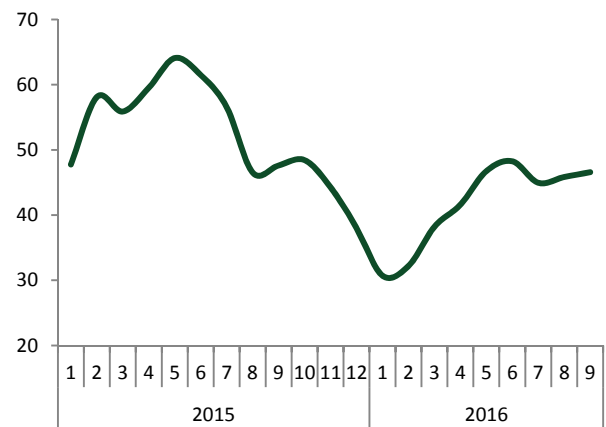
2016 жылғы үшінші тоқсанның ішінде Brent маркалы мұнайдың бағасы, орташа алғанда тоқсан үшін бір баррель 45,6 АҚШ долл. деңгейінде қалыптасып тұрақты серпінді көрсетті, бұл өткен тоқсанмен салыстырғанда 2,5%-ға төмен (1-график).

Мұнайдың орташа тоқсандық бағасының айтарлықтай төмендеуі әлемдік нарықтағы мұнай профицитінің ұлғаюына себепші болды. Мәселен, U.S. Energy Information Administration¹ қайта қаралған деректеріне сәйкес әлемдегі мұнайдың артық болуы 2016 жылғы шілде-тамызда өткен кезеңмен салыстырғанда тәулігіне 0,25-тен 0,45 млн. баррельге дейін немесе 79%-ға өсті (2-график).

2016 жылғы үшінші тоқсанда Канадада, АҚШ-та, Мексикада, Бразилияда, ЕО елдерінде, Ресейде және Жапонияда іскерлік белсенділіктің төменгі деңгейі аясында мұнайды тұтыну көлемінің қысқаруы байқалды. Өз кезегінде, Африка, Оңтүстік Шығыс Азия елдерінде, Қытайда және Индияда мұнайды тұтынудың жоғары жылдық қарқыны сақталып отыр (3-график).

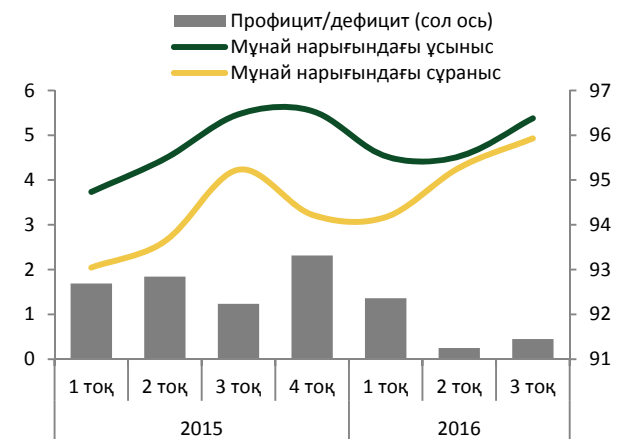
U.S. Energy Information Administration нақты деректеріне сәйкес 2016 жылғы үшінші тоқсанда мұнай өндірудің әлемдік көлемінің жылдық құлдырау қарқыны 1,1% болды, бұл 2009 жылдан бастап мұнай өндірісінің рекордтық қысқаруы болып табылады. Бұл ретте әлемде мұнай өндірудің құлдырауының негізгі факторы мұнай секторының төмен рентабельділігінің сақталуы болды, оның салдарынан екінші тоқсанда қатарынан ОПЕК құрамына кірмейтін: АҚШ, Австралия, Қытай, Мексика, Египет, Колумбия, Вьетнам, Экваторлық Гвинея, Йемен елдерінде мұнай өндірісінің қысқаруы байқалды (4-график). Сонымен қатар, ОПЕК-тен тыс басқа елдердің арасында талданып отырған кезеңде мұнай өндірісінің өсуі байқалды. Мәселен,

1-график. Brent сұрыпты мұнай бағасы бір айда орташа алғанда

Дереккөзі: U.S. Energy Information Administration (EIA)

2-график. Әлемдік мұнай нарығындағы сұраныс пен ұсыныс, тәулігіне млн. баррель

Дереккөзі: U.S. Energy Information Administration (EIA)

¹ 2016 жылғы 13 қазанда «Short-Term Energy Outlook» ай сайынғы есебінде жарияланды

Канадада ормандағы өрттерді тоқтатқаннан кейін және Ресейдің нарықтың үлесін ұлғайтуға тырысу салдарынан мұнай өндіру көлемі осы елдерде ағымдағы жылғы шілде-қыркүйекте айтарлықтай өсті.

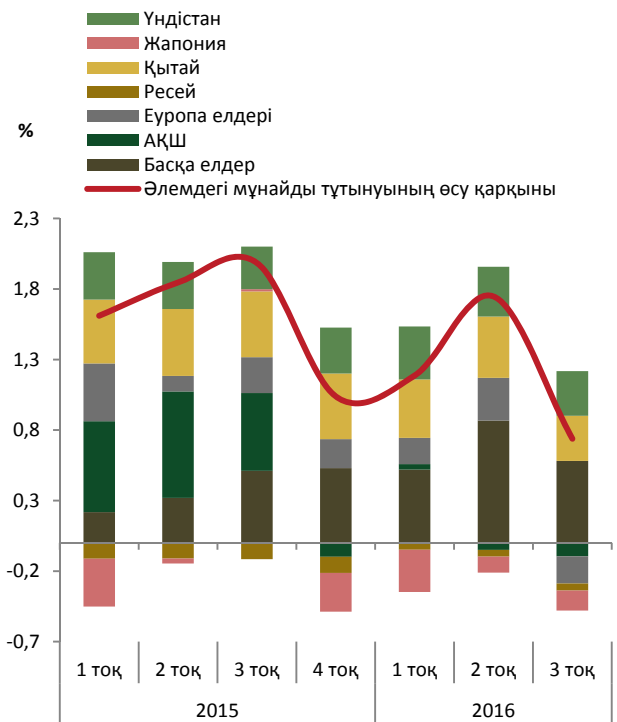
ОПЕК елдерінде мұнай өндірудің жылдық өсімінің баяулауы жалғасты (4-график). Бұл ретте өндіру қарқынының баяулау факторларының тізбесі өткен тоқсанмен салыстырғанда өзгерген жоқ. Әскери-саяси дағдарыстар аясында Ливиядағы, Нигериядағы және Венесуэладағы тұрақты емес экономикалық ахуал, сондай-ақ Алжирде, Анголада, Эквадорда, Габонда мұнай секторының шығынға ұшырауы осы елдерде қайтадан мұнай өндіру деңгейінің құлдырау факторлары болды. Бұдан басқа, әскери іс-қимылдар аясында Иракта мұнай өндірісі баяулады. ОПЕК шеңберінде талданып отырған кезеңде мұнай өндірудің өсуі Сауд Аравиясында, Иранда және Кувейтте ғана байқалды. Мәселен, ОПЕК елдеріндегі мұнай өндірісі көлемінің қысқару мәселелері бойынша келіссөздер жүргізу процесіне қарамастан, Сауд Аравиясы әлемдегі ең ірі Шайба кен орнында мұнай өндіруді жалғастырып отыр. Иран, өз кезегінде, «санкцияға дейінгі» деңгейге дейін мұнай өндіруді ұлғайту бойынша бұрын мәлімделген жоспарды қолдауды жалғастырады.

Осылайша, 2016 жылғы шілде-қыркүйекте, көмірсутегі шикізатын тұтынудың қысқаруына қарамастан, мұнай нарығында өндіріс көлемінің одан әрі құлдырау салдарынан сұраныс пен ұсыныс арасындағы балансты жедел қалпына келтіру белгілері күшейе бастады, бұл мұнай бағасының ауытқуын төмендетеді.

1.1.2 Түсті металдар нарығы

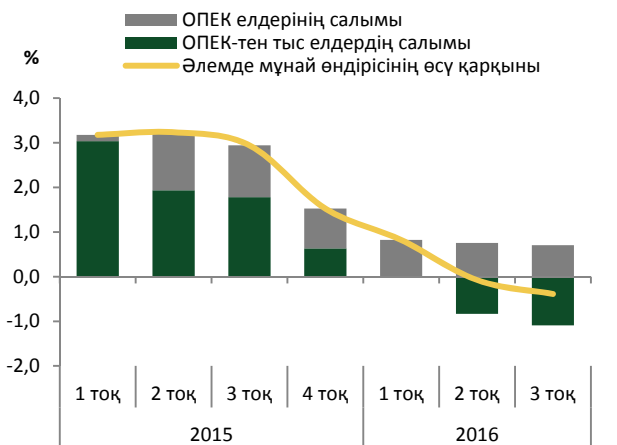
Металдар нарығында 2016 жылғы үшінші тоқсанда орташа алғанда нарықтық баға белгілеудің айтарлықтай өсуі байқалды. Мыс, алюминий, мырыш және қорғасын бағасының орташа арифметикалық индексі қыркүйекте маусымға қатысты 6,3%-ға өсті

3-график. Әлемде мұнайды тұтыну және елдердің салымы, ж/ж

Дереккөзі: U.S. Energy Information Administration (EIA)

4-график. Әлемдегі мұнай өндірісі, ж/ж

Дереккөзі: U.S. Energy Information Administration (EIA)

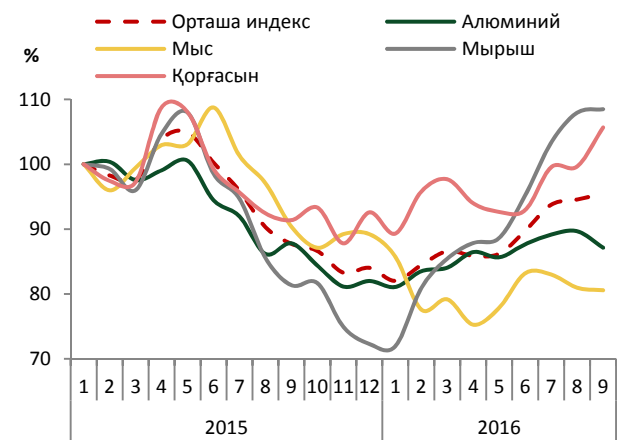
(5-график).

Қорғасын бағасының өсуіне Австралияда, АҚШ және Индияда осы метал өндірісінің қысқаруы, сондай-ақ автомобиль өнеркәсібін қалпына келтіру аясында ЕО елдерінде сұраныстың ұлғаюы себепші болды.

Мырыш өндіріс саласында ең ірі болып табылатын Glencore және Nyrstar халықаралық компанияларының жеткізуді қысқартуы осы металдың әлемдік бағасының өсуін қолдады. Бағаның одан әрі өсуі үшін Қытайдың «үрленген» болат құятын нарығында ықтимал құлдырауға байланысты шектеулер бар, мұнда әлемде шығарылатын мырыштың айтарлықтай бір бөлігі тұтынылады.

Талданып отырған кезеңде алюминий және мыс бағасының төмендеуінен туындаған негізгі фактор Қытай тарапынан сұраныстың азаюына қызмет етті. Кейіннен автомобиль өнеркәсібін қалпына келтіру аясында Еуропада алюминийді тұтынудың ұлғаюы, сондай-ақ Замбияда және Перуде мыс өндірісінің жандануы күтіледі, бұл осы металдарға биржалық баға белгілеудің өсуіне әкеледі.

5-график. Мыс, алюминий, мырыш және қорғасын бағасының индексі (2015 ж. қаңтар=100 %)

Дереккөзі: Bloomberg деректері бойынша ҚРҰБ есептері

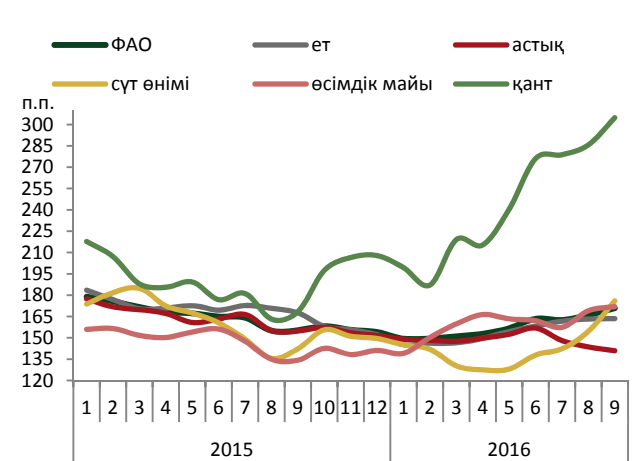
1.1.3 Азық-түлік нарығы

ФАО индексі 2016 жылғы бірінші тоқсанда басталған өсуді 2016 жылғы үшінші тоқсанда жалғастырды (6-график). Бұл ретте байқалған тоқсандық өсу өткен тоқсанға қарағанда төмен болды (4,5% керісінше 8,4%).

ФАО индексінің өсуіне, ең алдымен, маусым мен қыркүйек аралығында 10%-ға ұлғайған қант бағасының өсуі көп үлес қосты. Бағаның мұндай өсуі қант өндірушілердің көп бөлігі шоғырланған Бразилияның оңтүстік өңірлеріндегі қолайсыз ауа-райының жағдайларына байланысты болды. Бұдан басқа, қант бағасының өсуі Индияда, Қытайда және Таиландта өндіріс көлемінің төмендеуіне байланысты.

Үшінші тоқсанда ФАО индексінің артуы сүт өнімдері, ет және өсімдік майы бағасының ұлғаюына байланысты болды.

6-график. ФАО индексі (2002-2014 жж.=100 %)

Дереккөзі: БҰҰ ААҰ

Мәселен, өсімдік майы бағасының өсуіне экспорттер елдердегі өндірістің төмен көлемі, импорттер елдердегі қорлардың қысқаруы, сондай-ақ келесі жылы өндірістің қысқаруын жалғастыру туралы қауіптерінің өсуі себепші болды.

Өз кезегінде, ет бағасының әлсіз ұлғаюына Азия тарапынан шошқа, құс етіне белсенді сұраныс және қой етіне ұсыныстың қысқаруы себепші болды. Алайда АҚШ-тағы сиыр еті өндірісінің көлемін қалпына келтіру себебі бойынша оның импорты қысқарды, оның салдарынан осы тауардың әлемдік бағасы шектеулі өсуге ие болды.

Талданып отырған кезеңде сүт өнімі бағасының өсуі ЕО қорлардың қысқаруы, сондай-ақ Океаниядағы әлсіз өндірістік көрсеткіштер аясында белсенді сұранысқа байланысты болды.

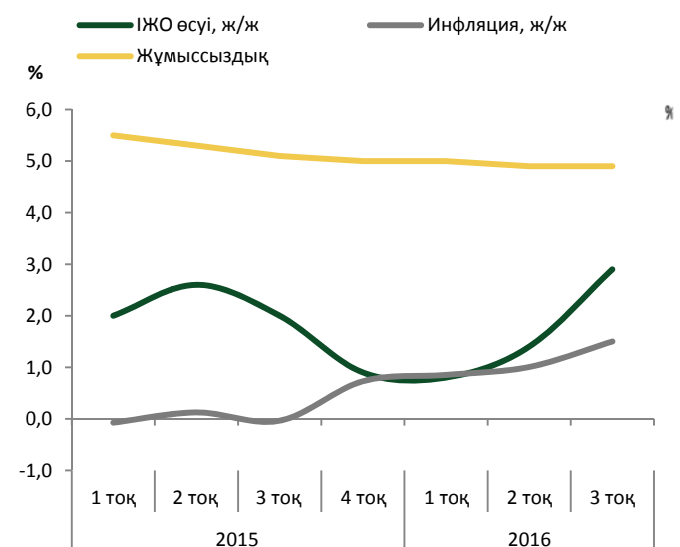
Астық бағасының айтарлықтай төмендеуіне бидай және жүгері астығының рекордтық деңгейін алу салдарынан болған жеткілікті әлемдік ұсыныс себепші болды. Сонымен қатар күріш өндірісі көлемін қалпына келтіру күтіледі.

1.2 АҚШ-тағы экономикалық ахуал және ФРЖ мөлшерлемесі

Экономикалық талдау бюросының бастапқы бағасына сәйкес АҚШ-тың ІЖӨ өсуі 2016 жылғы үшінші тоқсанның қорытындылары бойынша 2,9% болды (7-график). Бұл көрсеткіш соңғы 2,5 жылда ең жоғары болды және Bloomberg сұратқан сарапшылардың күтулерінен 0,3%-ға асып кетті. Бұдан бұрын Экономикалық талдау бюросы 2016 жылғы екінші тоқсан үшін 1,1%-дан 1,4%-ға дейін арту жағына орай АҚШ экономикасының өсуін қайта қарады.

ІЖӨ-нің өсуіне экспорттың жеделдеуі, түпкілікті тұтынуға жеке шығыстардың ұлғаюы және тауар-материалдық қорларға жеке инвестициялардың өсуі себепші болды. Осы уақытта, негізгі капиталға тұрғын емес инвестициялардың және жергілікті және мемлекеттік органдардың шығыстарының қысқаруы, сондай-ақ импорттың ұлғаюы АҚШ-тың экономикалық өсуіне

7-график. АҚШ экономикасының көрсеткіштері

Дереккөзі: U.S. Bureau of Economic Analysis (BEA), U.S. Bureau of Labor Statistics (BLS)

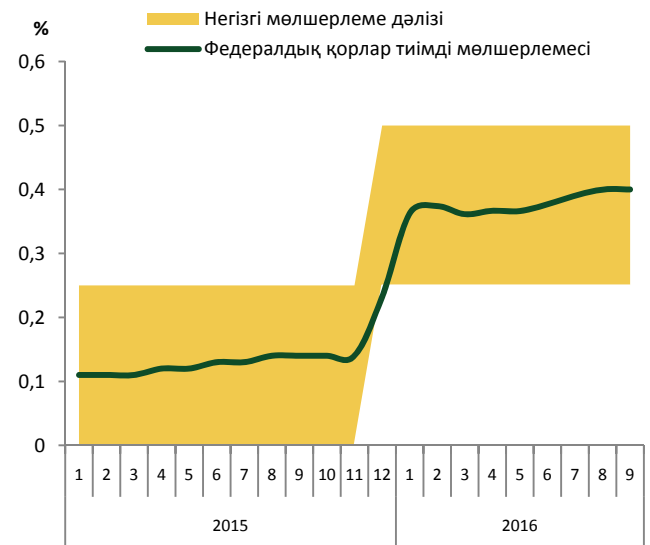
ұстамдылықпен әсер етті.

2016 жылғы үшінші тоқсанның қорытындылары бойынша АҚШ-тағы инфляцияның жылдық деңгейі 1,5% болды, бұл бұрынғысынша нысаналы деңгейден 2%-ға төмен (7-график). Инфляцияның өсуіне бензин және басқа да энергия тасымалдауыштары, сондай-ақ тұрғын үйді жалға алу бағасының көтерілуі ықпал етті.

Еңбек статистикасы бюросының деректері бойынша АҚШ-тағы жұмыссыздық деңгейі жыл бойы тұрақты болып қалды және 2016 жылғы үшінші тоқсанның соңында 5% (өткен тоқсанмен салыстырғанда 0,1 п.т. ұлғаюы, бұл экономиканың толық жұмыспен қамтуға жақындауына себепші болды) болды. Бұл ретте жылдың басынан бастап жұмыспен қамтылғандар санының ай сайын орташа алғанда 182 мың адамға өсуі байқалды, мұнда осы көрсеткіш 2015 жылы 229 мың адам болды, ал жұмыссыздық деңгейі 5,7%-дан 5%-ға дейін түсіп кетті.

Осылайша, экономикалық жедел өсумен және қызметкерлерді жалдаудың тұрақты қарқынымен қатар инфляция қарқынының көтерілуі АҚШ ФРЖ негізгі мөлшерлемесінің 2016 жылдың соңына дейін ықтимал ұлғаюының пайдасына шешіліп отыр (8-график).

8-график. АҚШ-тағы мөлшерлемелер

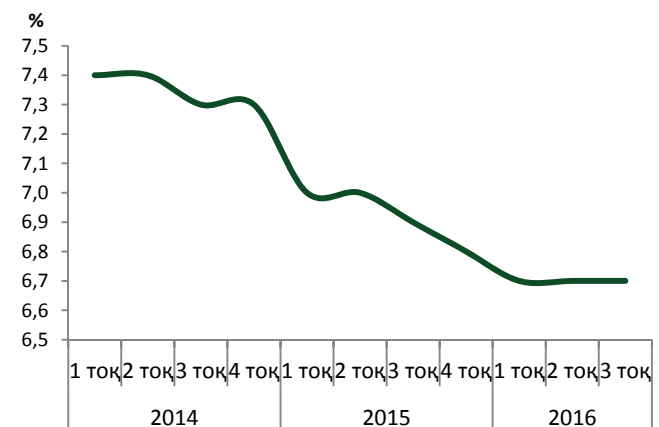
Дереккөзі: Reuters

1.3 Қазақстанның сауда әріптестері елдеріндегі экономикалық ахуал

1.3.1 Қытай

2016 жылғы үшінші тоқсанда Қытайдың ІЖӨ өсуі бұрынғы деңгейде қалды және жылдық көрсетуде 6,7% болды (9-график). Қытай экономикасының өсуіне мемлекеттік ынталандыру шаралары және жылжымайтын мүлік нарығындағы дүрбелең үлес қосты, бұл негізгі капиталға инвестициялардың ұлғаюына, өнеркәсіп өндірісінің және бөлшек сатудың өсуіне әкелді. Экономикалық өсудің ұстамды факторларына экспорттың құлдырауын, болат құятын және көмір салаларындағы тиімсіз кәсіпорындардың әлі де жоғары деңгейін, корпоративтік сектордың берешегінің өсуін жатқызуға болады. Бұл ретте Қытай экономикасы үшін

9-график. Қытайдағы ІЖӨ нақты өсуі, ж/ж

Дереккөзі: Bloomberg

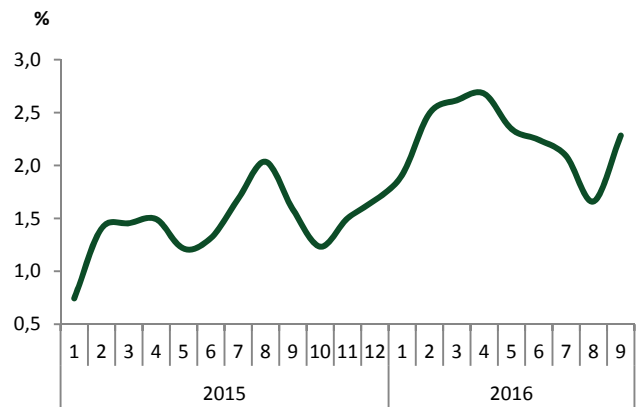
қолайсыз салдарлар ипотекалық кредиттеудің баяулауына, банк жүйесіндегі жүйелік тәуекелдердің күшеюіне, сондай-ақ Brexit-ке байланысты ЕО экономикасының әлсіреуіне әкелуі мүмкін.

Қыркүйекте жылдық инфляция деңгейі шілде мен тамызда төмендегеннен кейін 2,3% болды (10-график). Осы көтерілу азық-түлік өнімдері, темекі және алкоголь өнімі, сондай-ақ білім беру қызметінің, мәдениет пен демалыс бағасының өсуіне себепші болды. Осы уақытта, бірінші рет 4,5 жыл үшін өнеркәсіптегі баға артық өндірістік қуат көздерінің қысқаруы салдарынан көмір мен болаттың ішкі бағаларының артуын көрсете отырып, жылдық көрсетуде өсуді көрсетті (0,1%).

2016 жылғы үшінші тоқсанда Қытай Халық Банкі негізгі мөлшерлемені бұрынғы деңгейде сақтай отырып, ынталандыратын ақша-кредиттік саясатты жүргізуді жалғастырды (11-график). Сонымен қатар, өтімділікті ұсыну мерзімін әртараптандыру мақсатында реттеуші бірінші рет 2016 жылғы ақпаннан бастап 14 күндік және 28 күндік кері РЕПО-ға оралды. Осы арқылы Қытай Халық банкі 7 күндік РЕПО құралын аз пайдалана бастады, нәтижесінде банкаралық овернайт мөлшерлемесі 2016 жылғы үшінші тоқсанның соңында аздап көтерілді.

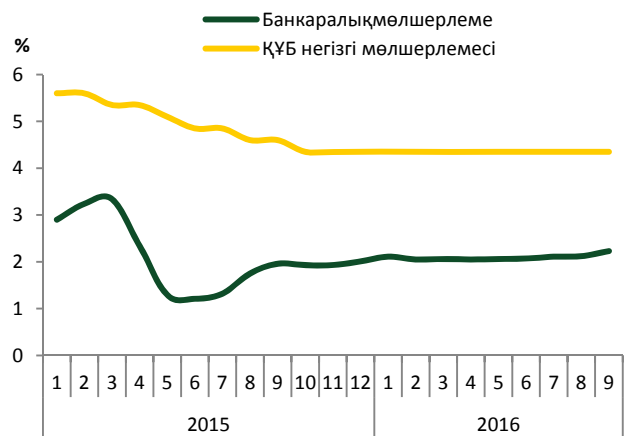
Қаралып отырған кезеңде юанның АҚШ долларына қатысты бағамы түрлі бағыттағы қозғалысты көрсетті және бір АҚШ доллары үшін 6,62 және 6,70 юань арасында құбылды (12-график). 2016 жылғы үшінші тоқсанның соңында АҚШ ФРЖ негізгі мөлшерлемесінің артуының күшейтпелі күтулері аясында юанның әлсіреуі байқалды.

10-график. Қытайдағы инфляция

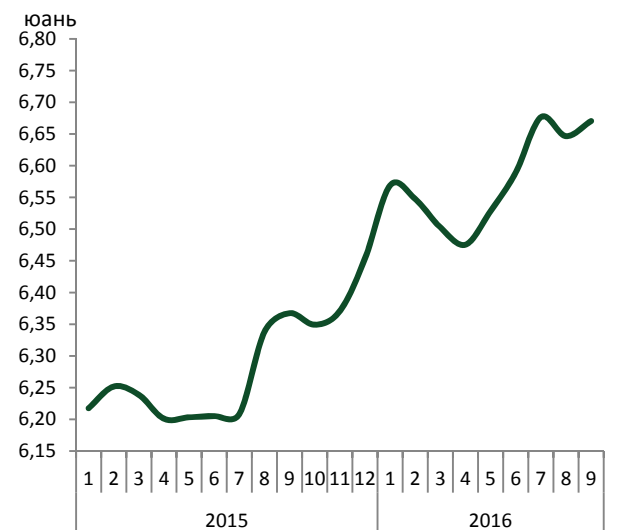
Дереккөзі: Қытайдың Ұлттық статистика бюросы

11-график. Қытайдағы мөлшерлемелер

Дереккөзі: Reuters

12-график. Юаньнің АҚШ долларына қатысты бағамы, айына орташа алғанда

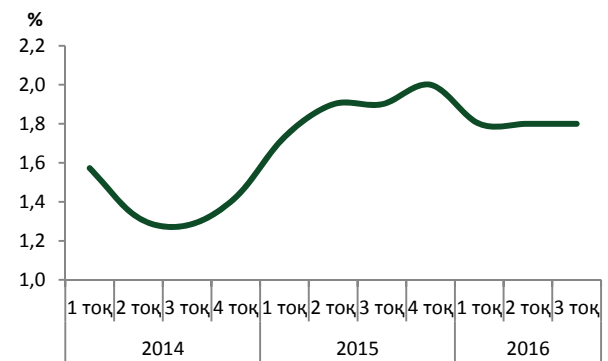
Дереккөзі: Reuters

1.3.2 Еуропалық одақ

Eurostat алғашқы бағалау деректері бойынша 2016 жылғы үшінші тоқсанда Еуропалық одақтың ІЖӨ өсу жылдық көрсеткіште екінші тоқсандағы деңгейде қалып отыр және 1,8%-ды құрады (13-график). Бұған қалыпты қолдану және негізгі капиталға инвестициялар себеп болды. Ресей мен ЕД арасындағы екіжақты санкциялардың сақталуы сыртқы сұранысқа теріс әсер етеді. Сондай-ақ экономиканың өсуіне Оңтүстік Еуропа елдерінің кейбір банктік активтерінің нашар сапасынан банктік сектордағы тәуекелдерді күшейту, сондай-ақ төмен мөлшерлемелердің жалғаспалы кезеңі теріс ықпал етуі мүмкін.

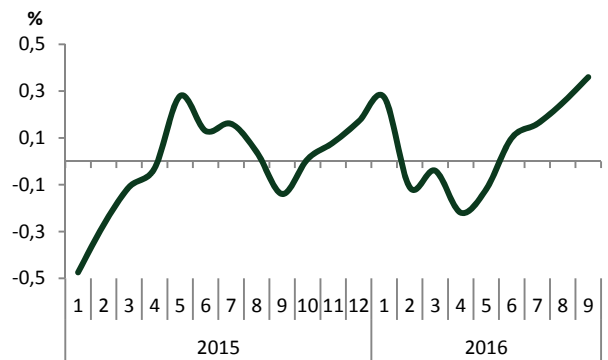
Үшінші тоқсан бойы инфляцияның жылдық деңгейі 0,2%-дан 0,4%-ға дейін артты (14-график). Өсуге қызметтің, азық-түлік тағамдарының, алкогольді және табак өнімдерінің қымбаттауы оң ықпал етті, ал өнеркәсіптегі төмен бағалар бұрынғысындай теріс ықпал етеді. Инфляцияның мақсатты деңгейге қол жетпеуі (2%) ЕОБ ақша-кредит саясатының негізгі өлшемдерін өзгертпей қалдыруға негіз болды (15-график). 2016 жылғы желтоқсанда ЕОБ сандық жеңілдету бағдарламасын 2017 жылғы наурыздан кейін одан әрі іске асыру туралы мәселені қарайтын болады.

13-график. ЕО ІЖӨ нақты өсуі, ж/ж

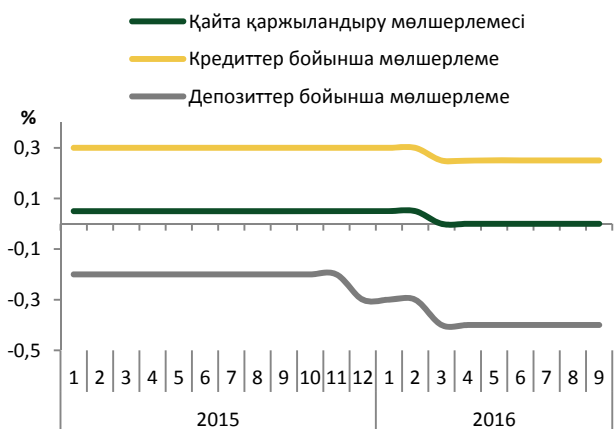
Дереккөзі: Евростат

14-график. ЕО-тағы инфляция, ж/ж

Дереккөзі: Евростат

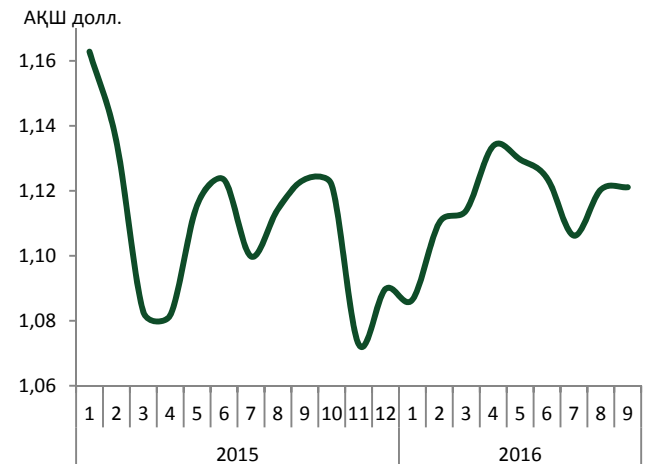
15-график. ЕО-тағы мөлшерлемелер

Дереккөзі: Reuters

Талданып отырған кезеңде еуроның номиналдық бағамы аз ғана 1,1104-тен 1,1238 АҚШ долларына дейін нығайды (16-график), бұл Brexit салдарын нарықтың оң бағалауымен байланысты. Сонымен қатар еуроның бағамына АҚШ-тың негізгі мөлшерлемесінің ықтимал көтерілуі және Ұлыбританияның Еуропалық Одақтан шығуына байланысты белгісіздік теріс ықпал ететін болады.

16-график. Еуроның АҚШ долларына бағамы,

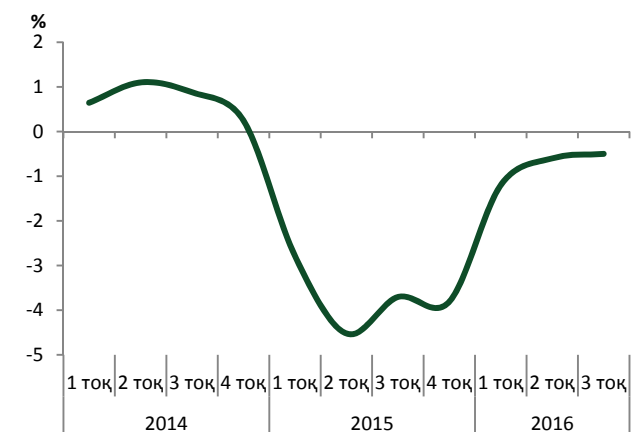

Дереккөзі: Reuters

1.3.3 Ресей

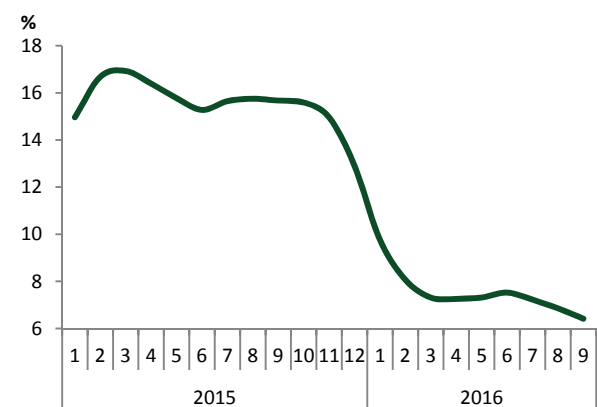
РФ Экономикалық даму министрлігінің «2016 жылғы қаңтар-қыркүйекте Ресей Федерациясының экономикасындағы ағымдағы ахуал туралы» мониторингінде жарияланған деректер бойынша 2016 жылғы үшінші тоқсанда Ресей экономикасында рецессиялық процестердің одан әрі әлсіреуі байқалады. Мәселен, Ресейдің ІЖӨ 2016 жылғы үшінші тоқсанда 2015 жылғы тиісті тоқсанға қарағанда 0,5%-ға қысқарды (17-график). Экономикалық құлдыраудың бәсеңдеуіне пайдалы қазбаларды өндіру, электр энергиясын, газ бен суды өндіру және бөлу, ауылшаруашылығы өндірісі көлемінің өсуіне себеп болды. Сонымен қатар, өңдеуші өнеркәсіптегі, құрылыстағы және саудадағы құлдырау экономикалық өсуге теріс ықпал етуін жалғастырды. Бұл ретте Ресейдің ІЖӨ өсуінің теріс қарқынының себебі бұрынғысындай шикізатқа төмен баға, сондай-ақ Еуропалық Одақпен өзара экономикалық санкциялар.

17-график. Ресейдегі ІЖӨ-нің нақты өсуі, ж/ж

Дереккөзі: Ресстат, РФ Экономикалық даму министрлігі

18-график. Ресейдегі инфляция

Дереккөзі: Reuters

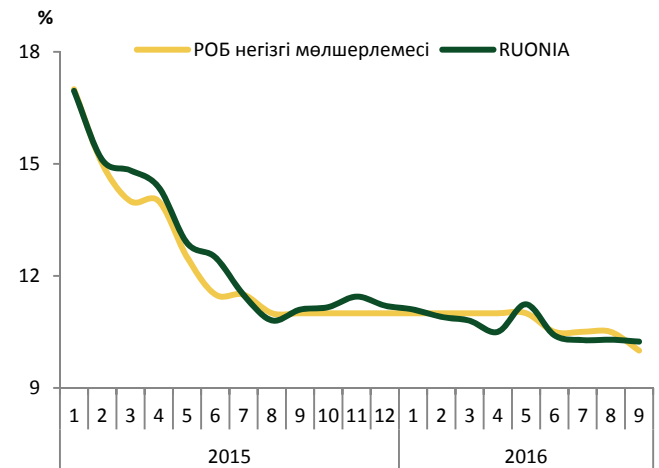
2016 жылғы үшінші тоқсанның қорытындылары бойынша Ресейдегі жылдық инфляция 6,4% болды, бұл өткен тоқсанның қорытындыларымен салыстырғанда 1,1 п.т. аз (18-график). Жылдық инфляцияның төмендеуіне төмен тұтынушылық сұраныс, рубльдің айырбастау бағамының тұрақтандырылуы, сондай-ақ Ресей Банкінің

қалыпты-қатаң ақша-кредит саясаты себепші болды.

Инфляцияның бәсеңдеуі және инфляциялық күтулердің азаюы аясында 2016 жылғы қыркүйекте Ресей Банкі негізгі мөлшерлемені 10%-ға дейін төмендетуге шешім қабылдады (19-график). Негізгі мөлшерлеменің төмендеуіне қарамастан Ресейдегі ақша-кредит жағдайы инфляциялық күтулердің екпінділігі, жалақы мен әлеуметтік төлемдер индексациясы мөлшеріндегі белгісіздік, үй шаруашылықтарының жинақтауға ынталандыруларының ықтимал әлсіреуі аясында қалыпты-қатаң болып қалып отыр.

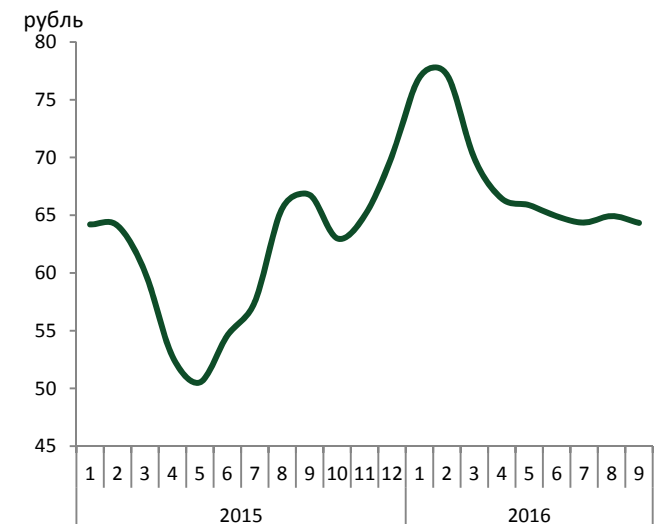
АҚШ долларына қатысты Ресей рублі үшінші тоқсан бойы түрлі бағыттағы қозғалысын көрсетті (20-график). Мәселен, шілдеде Ресей рублі 4,5%-ға әлсіреді, ал тамыз бен қыркүйекте бұрынғы позициясына оралды, бұл мұнай бағасының тиісті серпінімен байланысты болды. Рубль бағамының одан әрі өзгеруі негізінен көмірсутегі нарығындағы ахуалмен айқындалатын болатындығы күтілуде.

19-график. Ресейдегі мөлшерлемелер

Дереккөзі: Reuters

20-график. Рубльдің АҚШ долларына бағамы, бір айда орташа алғанда

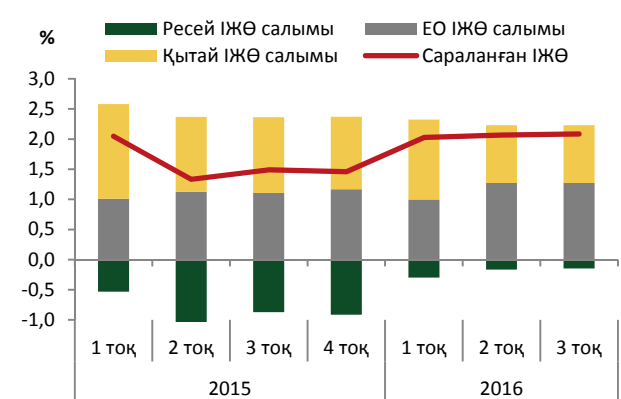

Дереккөзі: Reuters

1.3.4 Біріктірілген сыртқы ІЖӨ және инфляция

Қазақстанның халықаралық сауда құрылымы туралы деректер негізінде есептелетін және Қазақстанның экспортына сұранысты сипаттайтын жинақталған сыртқы ІЖӨ көрсеткіші талданып отырған кезеңде 0,02 п.т. өсті (21-график). Осы аз ғана өсу Ресейде рецессияның бәсеңдеуі салдарынан болды. Негізгі сауда әріптестері елдерінің сыртқы жинақталған ІЖӨ айтарлықтай өсуі 2016 жылғы үшінші тоқсандағы сыртқы сұраныс факторының аздап жақсаруын куәландырады.

21-график. Орташа алынған сыртқы ІЖӨ, ж/ж

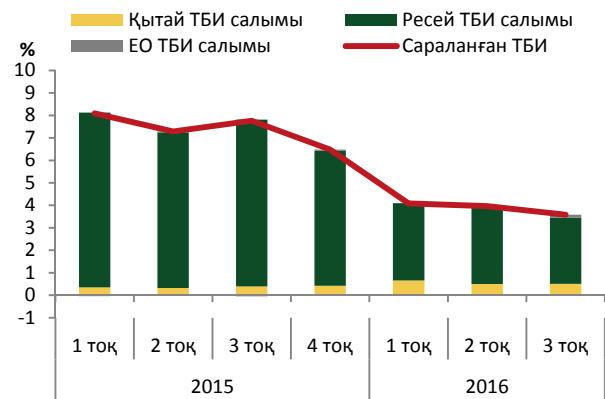

Дереккөзі: ҚРҰБ есептері

2016 жылғы үшінші тоқсанда негізгі

сауда әріптестері елдерінің Қазақстанның импортындағы үлесі бойынша есептелген азық-түлік бағаларының біріктірілген сыртқы индексі 0,37 п.т. аз ғана төмендеді (22-график). Осы көрсеткіштің төмендеуі Ресейдегі жылдық инфляцияның азаюына себеп болды. Бұл ретте Қытай инфляцияға салымы өзгерген жоқ, ал ЕО салымы соншалықты салмақты емес. Тұтастай алғанда, осы көрсеткіштің төмендеуі сыртқы инфляция қысымының Қазақстанның тұтынушылық нарығына әлсіреуін көрсетеді.

22-график. Орташа алынған сыртқы АБИ, ж/ж

Дереккөзі: ҚРҰБ есептері

2. ІШКІ ЭКОНОМИКА

2.1 АҚША-КРЕДИТ САЯСАТЫ ЖӘНЕ ҚАРЖЫ СЕКТОРЫН ДАМУ

2.1.1 Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің ақша нарығы және операциялары

2016 жылғы үшінші тоқсанда ақша нарығы теңгелік өтімділіктің құрылымдық профициті сақталды. Осындай жағдайда Ұлттық Банк артық өтімділікті алу бойынша операциялар көлемі өсті. Бұл ретте Ұлттық Банктің тікелей кіру құралдарына банктердің сұранысы (депозиттер және тікелей РЕПО) қысқаруы жалғасты (23-график). Сондай-ақ қысқамерзімді ноттар көлемін олардың мерзімі ұзартуы аясында шығарылымын өсу үрдісі сақталды. Мәселен, 2016 жылғы қыркүйекте 2008 жылдан бастап алғаш рет 1 жыл айналыс мерзімімен ноттар шығарылды. Нәтижесінде, Ұлттық Банктің қысқамерзімді ноттарының үлесі үшінші тоқсанда орташа алғанда сіңірілген өтімділіктің жиынтық көлемінде 83,7% (1 және 2-тоқсандарда тиісінше 61,5% және 66,8%).

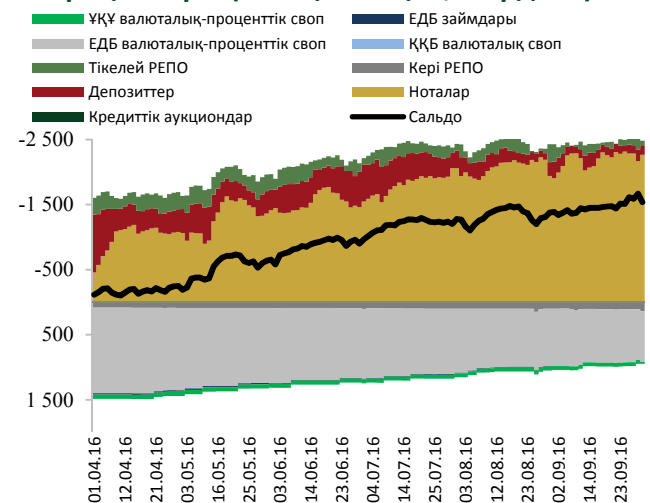
Қаралып отырған кезең бойы 7 күндік мерзімімен орналастырылған ноттар бойынша орташа алынған мөлшерлеменің төмендеуі және оның базалық мөлшерлеме деңгейі жақындасуы байқалды (2016 жылғы маусымдағы 14,6%-дан қыркүйекте 13,0%-ға дейін).

Экономиканың сыртқы және ішкі секторларындағы ахуалдың жақсаруы аясында Ұлттық Банк үшінші тоқсанда ақша-кредит талаптарын жеңілдетуді жалғастырды.

2016 жылғы шілдеде Ұлттық Банк инфляциялық күтулердің төмендеуіне, сыртқы макро экономикалық индикаторлардың серпінінде оң үрдістердің сақталуына, сондай-ақ ішкі валюта нарығында тұрақты ахуалға байланысты базалық мөлшерлемені +/-1% дәлізімен 13% дейін төмендетуге шешім қабылдады.

2016 жылғы тамызда базалық мөлшерлеме +/-1% дәлізімен 13% деңгейінде сақталды. Базалық мөлшерлемені сақтау туралы шешім инфляция бойынша мақсатты дәліздің 6-8% жеткізу және оны 12 ай бойы және 2017

23-график. ҚРҰБ ішкі нарықтағы операциялары (ашық позиция, млрд. тг.)

* Бағалы қағаздарды кері сатумен сатып алу ҚРҰБ аукционі
Дереккөзі: ҚРҰБ

жылдың соңына дейін дәліз шегінде ұстап тұру қажеттілігінен туындады. Базалық мөлшерлемені бұрынғы деңгейде сақтаудың негізгі себебі 2016 жылғы шілдеде мұнай бағасының төмендеуі нәтижесінде инфляциялық қысымның күшеюі болып табылады (24-график).

Ақша-кредит саясаты құралдарының қолданыстағы жүйесі Ұлттық Банкке базалық мөлшерлеменің пайыздық дәліз ішінде таргеттелетін мөлшерлемені ұстап тұруға мүмкіндік берді. Теңгелік өтімділіктің құрылымдық профициті және Ұлттық Банктің үнемі ақша нарығы мөлшерлемесінің өтімділігін сіңіру бойынша операцияларды өткізуі жағдайында пайыздық дәліздің төменгі шекарасы айналасына қалыптасты.

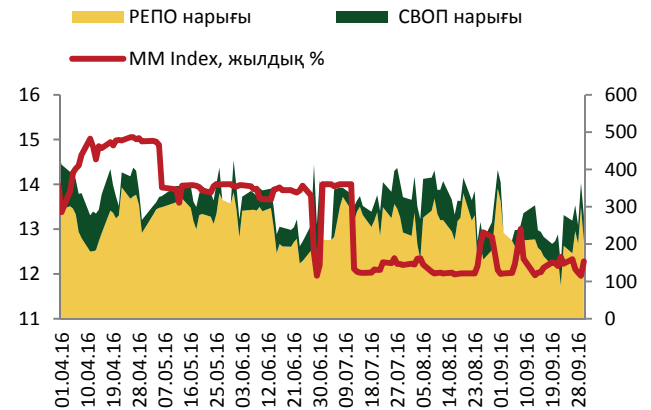
2016 жылғы үшінші тоқсан бойы ММІ 11,96-14,0% шегінде ауытқыды. 2016 жылғы үшінші тоқсанда ММІ орташа алынған мәні 12,34%-ды (екінші тоқсанда – 14,14%) құрады. Операциялардың негізгі үлесі РЕПО нарығына келді (25-график).

24 график. Базалық мөлшерлеме және TONIA

Дереккөзі: ҚРҰБ, ҚҚБ

График 25. Динамика ММІ и объем сделок (млрд. тг., прав. ось)

Дереккөзі: ҚҚБ

2.1.2 Валюта нарығы және Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің шетел валютасымен операциялары

Тұтастай алғанда, 2016 жылғы үшінші тоқсанда валюта нарығындағы ахуал тұрақты болып қалды. Бұл ретте теңгенің айырбастау бағамының серпіні түрлі бағытта болды және негізінен мұнай бағасының қозғалысымен және Ресей рублімен айқындалды.

2016 жылғы шілденің соңында мұнай бағасының төмендеуі және Ресей рублі бағамының әлсіреуі теңге бағамының әлсіреуіне себеп болды. Алайда мұнай бағасын 2016 жылғы тамыздың екінші жартысынан бастап бұрынғы бір баррель үшін 45-50 доллар деңгейіне қалпына келтіру 2016 жылғы үшінші тоқсанның аяғында теңге бағамының нығаюына әкелді.

2016 жылғы үшінші тоқсанда теңге бағамы 1 АҚШ доллары үшін 334,93-354,01 теңге диапазонында ауытқыды. 2016 жылғы үшінші тоқсанның аяғында теңге бағамы 2016 жылғы екінші тоқсанмен салыстырғанда 0,9%-ға нығайып, 1 АҚШ доллары үшін 335,46 теңгені құрады (26-график). Жалпы теңге бағамы іргелі сыртқы және ішкі факторлардың сараланған ықпалы жалғасады.

2016 жылғы шілдеде және тамызда Ұлттық Банктің валюта нарығына қатысу үлесі айтарлықтай төмендеді және теңге бағамының бірден және тұрақсыз ауытқуларын шектеуге ғана бағытталған. Қыркүйекте валюта нарығының тұрақтануына байланысты Ұлттық Банк валюталық сауда-саттыққа қатысқан жоқ.

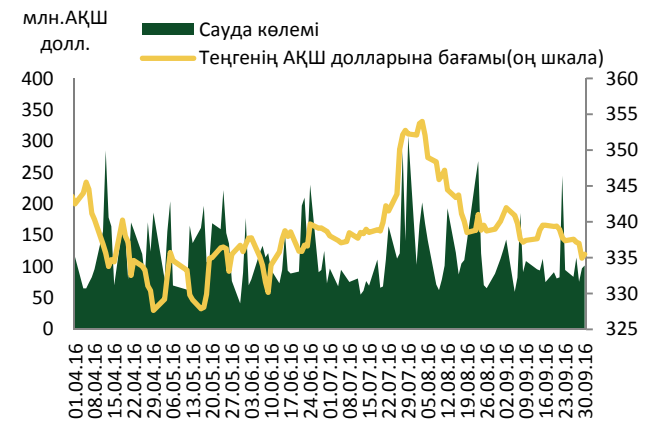
2.1.3 Депозит нарығы

2016 жылғы үшінші тоқсанда банктердің депозиттерінің көлемі екінші тоқсанмен салыстырғанда 4,8% ұлғайып, 17,6 трлн. теңгені құрады (27-график).

Жеке тұлғалардың депозиттері құрылымында валюталық салымдармен салыстырғанда (1,0%) ұлттық валютамен (5,3%) салымдардың анағұрлым айтарлықтай әкелінуі сақталды, алайда олардың қарқыны екінші тоқсанмен (тиісінше 32,6% және - 7,6%.) салыстырғанда айтарлықтай бәсеңдеді. Жеке тұлғалардың депозиттерін долларсыздандыру банктер жеке тұлғалардың депозиттеріне қайта тартатын сыйақының барынша көп ұсынылатын мөлшерлемесінде айтарлықтай үзілістің болуына себеп болды (валютамен 2%-ға қарсы теңгемен 14%). Мемлекеттік кепілдікпен қамтамасыз етілмеген заңды тұлғалардың депозиттері валюта бағамының өзгеруіне анағұрлым сезімтал әсер етеді. Заңды тұлғалардың валюталық депозиттерінің 2016 жылғы үшінші тоқсанда теңгедегі депозиттерінің 2,4%-ға өсуімен салыстырғанда 10,7%-ға өсуі шілдеде толығымен қамтамасыз етілді.

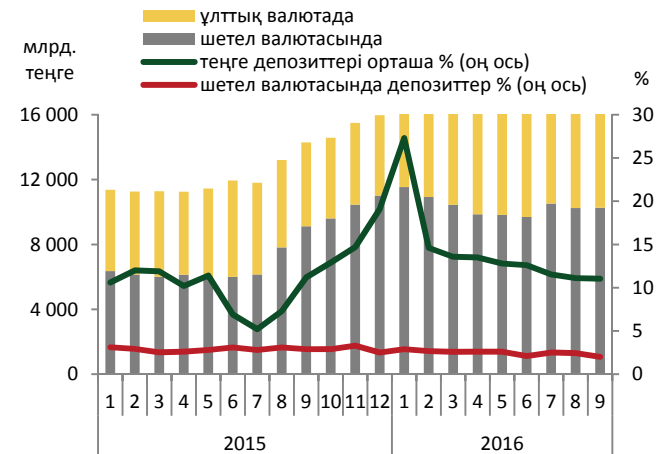
Үшінші тоқсанның қорытындысы

26-график. Айырбастау бағамының серпіні және валюта нарығындағы сауда-саттық көлемі

Дереккөзі: ҚҚБ

27-график. Теңгемен және шетел валютасымен депозиттердің көлемі және олар бойынша мөлшерлемелер

Дереккөзі: ҚРҰБ

бойынша шетел валютасындағы барлық депозиттердің үлесі іс жүзінде 2016 жылғы екінші тоқсандағы деңгейде қалып, 58,3%-ды құрады (2016 жылғы маусымда – 57,6%).

2016 жылғы үшінші тоқсанда ұлттық валютадағы депозиттер бойынша мөлшерлеме шетел валютасындағы мөлшерлеме (2,1%-дан бастап 2,0%-ға дейін) іс жүзінде өзгермеген кезде одан әрі төмендеді (12,6%-дан бастап 11,0%-ға дейін). Бұл ретте заңды тұлғалар тарапынан банктерге қысым айтарлықтай төмендеді. Егер бірінші және екінші тоқсан бойынша теңгемен депозиттер бойынша мөлшерлеме жеке тұлғалар үшін тиісті мөлшерлемеден асты, ал үшінші тоқсанда жағдай өзгерді. Банктер теңгелік өтімділікке соншалықты қажет болған жоқ, бұл депозиттік мөлшерлемелердің жалпы төмендеуіне әкелді.

2.1.4 Кредит нарығы

2016 жылғы үшінші тоқсанда кредит нарығында пайыздық мөлшерлемелердің тұрақтануына байланысты жандану байқалды. Кредиттеу көлемі 2016 жылғы қыркүйекте 2016 жылғы маусыммен салыстырғанда 1,8%-ға өсті (28- график).

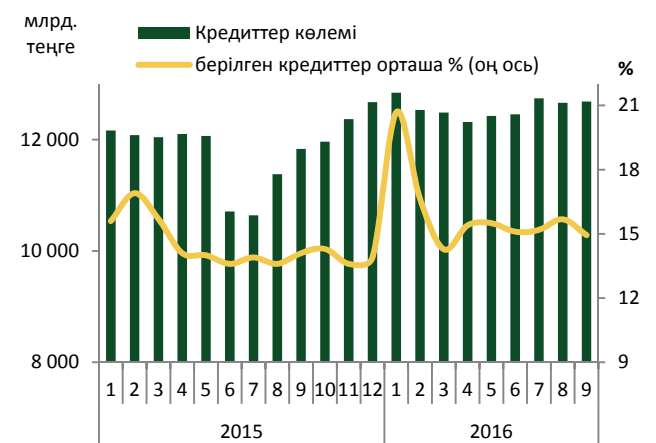
Кредиттердің өсуіне шағын және орта кәсіпкерлікті кредиттеу көлемдерінің ұлғаюы да (бір тоқсанда –2,9%-ға ұлғаю) әсер етті, бұл банктердің шағын және орта бизнесті дамытудың әртүрлі мемлекеттік бағдарламаларына қатысуымен байланысты.

Ақша нарығындағы ахуалдың тұрақтануы және депозиторлардың валюталық басымдықтарының өзгеруі нәтижесінде кредиттер бойынша пайыздық мөлшерлемелердің төмендеуі жалғасты. 2016 жылғы қыркүйекте ұлттық валютадағы кредиттер бойынша орташа алынған сыйақы мөлшерлемесі 16,3% болды (2016 жылғы маусымда – 17,1%).

2.1.5 Ақша агрегаттары

2016 жылғы үшінші тоқсанда М3 (ақша массасы) және М0 (айналыстағы қолма-қол

28-график. Кредиттердің көлемі және олар бойынша мөлшерлемелер

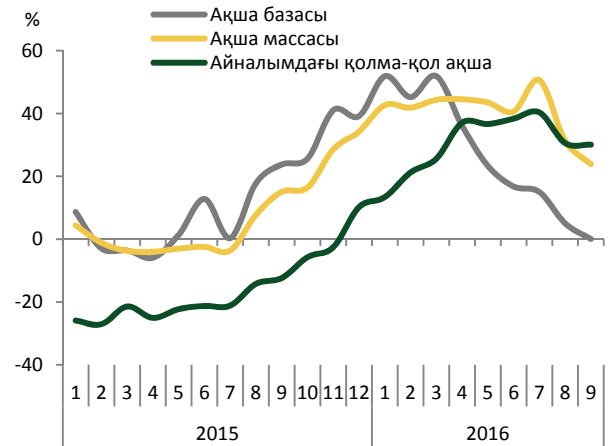
Дереккөзі: ҚРҰБ

ақша) ақша агрегаттарының жылдық өсу қарқыны қысқарды және қыркүйектің соңында тиісінше 23,8% және 30,1% болды. Үшінші тоқсанда ақша базасының өсу қарқынының қысқаруы жалғасты және қыркүйектің қорытындысы бойынша 0,1%-ға тең болды (29- график).

Ақша массасының өсуі бесеңдеуінің негізгі факторы теңге бағамының өзгеруі салдарынан қайта бағалау әсерінің әлсізденуі нәтижесінде валюталылық құрауыштардың, атап айтқанда, сыртқы активтердің және банк жүйесінің банктік емес қаржы ұйымдарына талаптарының өсу қарқынының қысқаруы болып табылады (30- график).

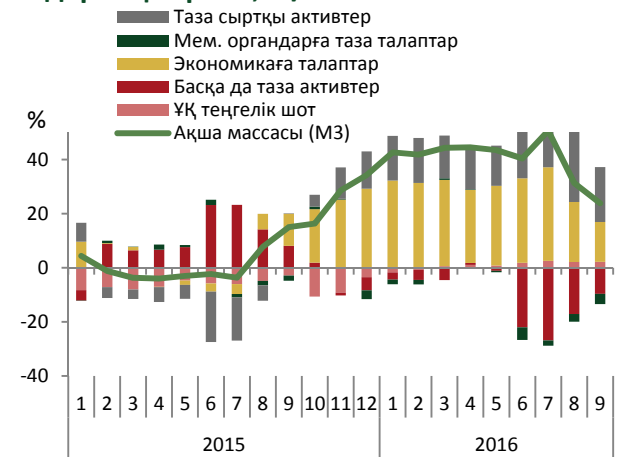
Ұлттық Банктің орналастырылған қысқамерзімді ноттарының 2016 жылғы үшінші тоқсанда өсуі ақша базасының өсу қарқынының қысқаруының жалғасуына негізгі себеп болды.

29-график. Ақша агрегаттарының өсуі, ж/ж

Дереккөзі: ҚРҰБ

График 30. Ақша массасы қалыптасу көздерінің серпіні, ж/ж

Дереккөзі: ҚРҰБ

2.2 Бағалар және инфляциялық процестер

2.2.1 Тұтыну бағаларының индексі

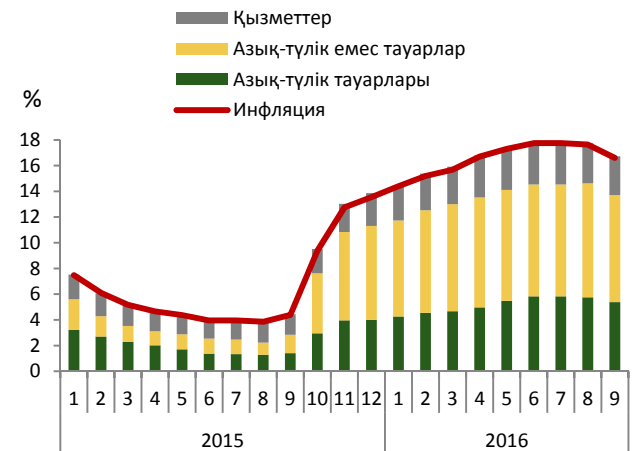
Жылдық көрсеткіш бойынша инфляция 2016 жылғы маусымда 17,3%-дан қыркүйекте 16,6%-ға дейін бәсеңдеді (31-график). ТБИ құрылымында, басқа құрауыштарға қарағанда көбіне азық-түлік емес тауарлардың қымбаттау үрдісі сақталады. Азық-түлік емес инфляция динамикасындағы үрдістер 2016 жылғы үшінші тоқсанда бағалары ішкі нарыққа қарағанда көршілес елдерде жоғары деңгейде қалыптасқан тауарлардың қымбатауымен байланысты болды. Нәтижесінде жекелеген тауарларды (дизельдік отын, сұйытылған газ) өндірушілері өнімді Қазақстанмен шекаралас елдерге экспорттады. Осыған ұқсас тауарларды ішкі нарықта ұсыну тамызда дизель отынына бағаны мемлекеттік реттеуден бас тартуға, шілдеде сұйытылған газдың шекті мәнінің артуына себеп болды. Нәтижесінде бұл тауарлардың бағасы біршама артты, ол бағаның жалпы өсуіне әсер етті.

Талданып отырған кезеңде ауылшаруашылығы өнімдерінің арзандауына байланысты ТБИ-ға салым азық-түлік тауарларының бағасы біртіндеп төмендеді.

2016 жылғы үшінші тоқсанда ақылы қызметтер бағасының серпіні көбіне Қазақстанның жекелеген өңірлеріндегі реттелетін қызметтер тарифтерінің артуымен негізделді.

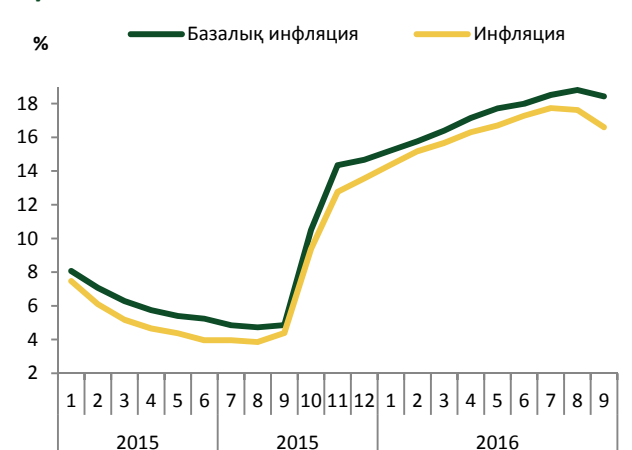
Жеміс-көкөніс өнімінің, реттелетін қызметтердің, энергоресурстарының бағасын есептемегенде базалық инфляция 2016 жылғы қыркүйекте 18,4%, яғни жалпы инфляциядан 1,8 п.т-ға жоғары болды, ол жеміс-көкөніс өнімі бағасының барынша төмен қарқында өсуімен негізделді (32-график).

31-график. Жылдық инфляция және құрауыштарының үлесі, ж/ж

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК

32-график. Инфляция и базалық инфляция, ж/ж

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК

2.2.2 Өнеркәсіптік өнімді өндірушілер бағаларының индексі

2016 жылғы үшінші тоқсанда өнеркәсіптік өнімдерді өндірушілердің баға индексі жылдық көрсеткіш бойынша бақыланып отырған алдыңғы тоқсанда өсу үрдісін жалғастырды. Өнеркәсіптік өнімдердің бағасы жылдық көрсеткіш бойынша 2016 жылғы маусымдағы 19,9%-дан қыркүйекте 28,4%-ға дейін өсті (33-график). Бағалардың негізгі өсімі тағы да тау-кен өнеркәсібінде болды, онда мұнай және табиғи газ өндіру саласындағы, сондай-ақ металлургия саласындағы бағалар өсті. Металлургиялық кен өндіру саласындағы бағаның өсуі бағалы және түсті металдардың (свинец, цинк) әлемдік бағасының өсуіне байланысты байқалды. (қорғасын, мырыш).

Бұл ретте, мұнай және металлургия саласындағы өнімнің экспорттық бағасының өсуінен де, қазақстандық нарыққа шығарылатын өнім бағасының өсуінен де байқалды. Нәтижесінде мұнай өнімдері, металдар, отандық нарыққа сатылатын өңдеу өнеркәсібі өнімдерінің бағасы 2016 жылғы үшінші тоқсанда тиісінше 11,2%-ға және 5,2%-ға өсті.

Сонымен қатар, өңдеу өнеркәсібінде Қазақстан нарығына сатылатын тамақ өнімдері, атап айтқанда сүт, ет саласындағы өнімдер бағасының аздап өсуі жалғасты.

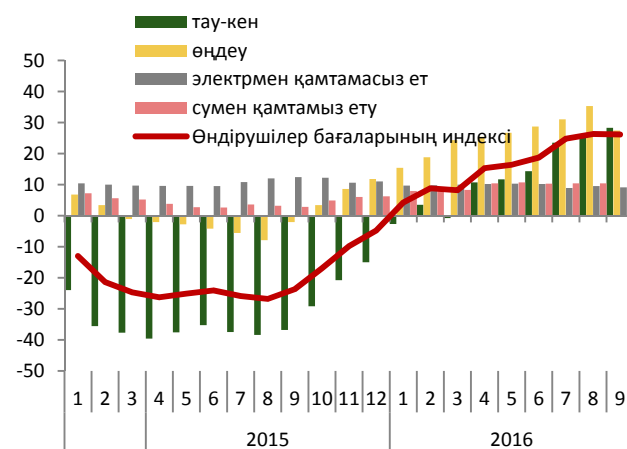
Үшінші тоқсанда электр энергиясы өндірісі бағасының да 3,8%-ға өскені байқалды.

2.2.3 Ауыл шаруашылығы өнімі бағаларының индексі

2015 жылғы төртінші тоқсаннан бастап байқалып отырған ауыл шаруашылығы өнімінің бағасы индексінің серпіні жылдық көрсеткіш бойынша 2016 жылғы үшінші тоқсанның соңында өсу қарқынының төмендеуімен өзгерді (34-график). Бағаның жылдық деңгейінің төмендеуі өткен жылдың осы тоқсанымен салыстырғанда өсімдік шаруашылығы өнімдерінің бағасы индексінің төмендеуімен негізделді.

Бұған 2016 жылғы қолайлы климаттық

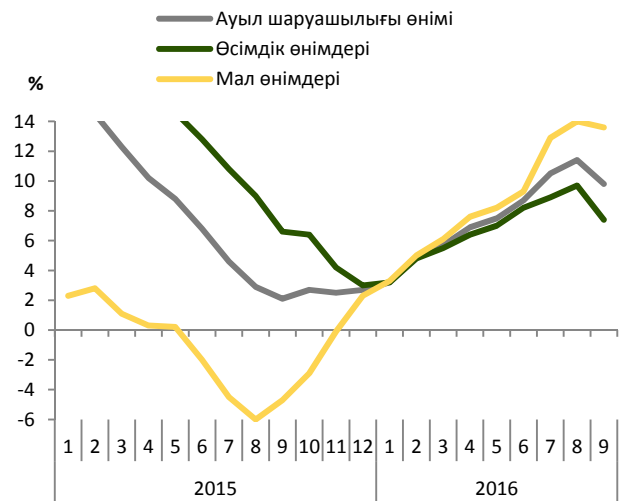
33-график. Өнеркәсіпте бағалардың өзгеруі, ж/ж

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК

факторлардан түсімнің жақсы болуына байланысты өсімдікшаруашылығы өнімдері бағасының төмендеуі әсер етті. Өсімдікшаруашылығы өнімдерін жалпы жинау тамызда және қыркүйекте осыған ұқсас кезең көрсеткіштерінен тиісінше 17,9%-ға және 5%-ға асты. Тоқсанда күріштің бағасы барынша төмендеді, Қызылорда облысында күріштің рекордтық өнімі аланды.

34-график. Ауыл шаруашылығында бағалардың өзгеруі, ж/ж

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК

2.2.4 Инфляциялық күтулер

Халық арасында өткізілген пікіртерімнің нәтижелері 2016 жылғы үшінші тоқсанда, респонденттердің көпшілігі соңғы жылы баға өсімінің жоғарғы қарқынын байқады.

Бірінші жартыжылдықта байқалған инфляциялық күтулердің төмендеу үрдісінен кейін үшінші тоқсанда олардың өскені байқалды.

Шілде мен тамызда халықтың қатарынан 12 айда бағаның өсуіне қатысты теріс күтулері артты. Бағаның тез әрі қарқынды өсуін болжайтын респонденттердің үлесі маусымдағы 36,3%-дан тамызда 51,1%-ға дейін ұлғайды (35-график). Қыркүйекте респонденттердің жауаптарын бөлудің кейбір оң үрдісі байқалды.

Респонденттердің жауаптарында мамырда және маусымда пайда болған болашаққа қатысты айқынсыздық төмендеді. Егер мамыр-маусымда пікіртерім жүргізілген халықтың 25%-ға жуығы инфляцияның және бағамның келешектегі серпіні туралы болжам жасауға қиналса, шілде-қыркүйекте мұндай респонденттердің саны азайды.

35-график. Бір жылдан кейін баға өсімін бағалау

Сіздің пікіріңіз бойынша, жалпы алғанда, тағам өнімдерінің, азық-түлікке жатпайтын тауарлардың және қызметтердің бағасы келесі 12 айда өзгере ме?

Дереккөзі: GFK Kazakhstan

2.3 Нақты сектордың дамуы

2016 жылғы бірінші тоқсанда соңғы пайдалану әдісімен және шығарылу әдісімен есептелген нақты ІЖӨ әртүрлі бағыттағы серпінді көрсетті. Сонымен, теріс ретінде сақталып отырған таза экспорт салымы соңғы пайдалану әдісімен ІЖӨ-нің төмендеуіне әкеп соққан шешуші фактор болды. Шығарылу әдісімен ІЖӨ 2016 жылғы бірінші тоқсанмен салыстырғанда сыртқы және ішкі конъюнктураның теріс әсерінің әлсірегенін көрсетіп, оң аймаққа өтті.

2.3.1 Ішкі сұраныс

2016 жылғы екінші тоқсанда соңғы пайдалану әдісімен ІЖӨ 0,3%-ға қысқарды (36-график), бұл тауарлар мен көрсетілетін қызметтер экспортының қысқаруымен байланысты болды.

2016 жылғы бірінші жартыжылдықта нақты мәнде 8,6%-ға қысқарды. Бұл ретте, бұл қысқарудың негізгі факторы отын-энергетикалық тауарлар (мұнай, газ, көмір) экспортының құндық мәнде 42%-ға төмендеуі болды, олардың үлесі тауар экспортының жалпы көлемінің 60,1%-ын құрады.

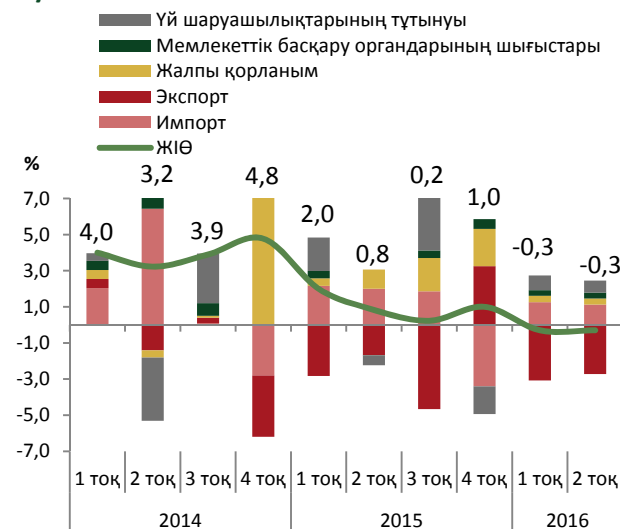
Экспорт тарапынан теріс ықпал импорттың 4,0%-ға қысқаруымен ішінара теңестірілді. Импорттың қысқаруы көбіне машиналар, жабдықтар импорты құнының 35,0%-ға (үлесі 37,0%) және химиялық өнеркәсіп импорты құнының 20,2%-ға (үлесі 16,8%) төмендеуімен негізделді.

Сонымен қатар, тұтынушылық сұраныстың және негізгі капиталдың жалпы жинақталуының нақты мәнде бірқалыпты өсуі байқалды.

Негізгі капиталдың жалпы жинақталуы 3,9%-ға ұлғайды. Негізгі капиталға инвестицияның біршама өсуі ауыл шаруашылығында (48,6%-ға), өңдеу өнеркәсібінде (27,7%-ға), саудада (29,4%-ға), тау-кен өндіру өнеркәсібінде (18,6%-ға) байқалды.

Негізгі капиталға инвестицияларды

36-график. ІЖӨ декомпозициясы. ІЖӨ өсіміне экономика салаларының салымы, ж/ж

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК, ҚРҰБ есептері

қаржыландыру банктердің кредиттері есебінен біршама өсті (62,5%-ға), ол мемлекеттің экономиканың басым секторларын кредиттеу мөлшерлемелерін субсидиялау арқылы қолдау бағдарламаларын іске асырумен негізделді.

Жұмыспен қамтудың мемлекеттік бағдарламалары және экономиканы ынталандыру шеңберінде жұмыс орындарын құруға негізделген жұмыссыздықтың тұрақты төменгі деңгейі тұтынушылық сұранысты қолдауы жалғасуда. Сонымен, 2016 жылғы бірінші жартыжылдықтың қорытындысы бойынша үй шаруашылығын тұтынудың өсімі 1,2% болды (37-график).

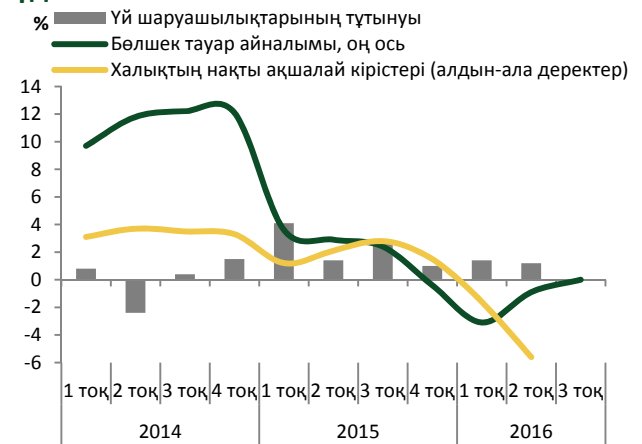
Бұл ретте 2016 жылғы екінші тоқсанда үй шаруашылығын тұтынуға шығыстардың өсуі негізінен азық-түлік тауарларына шығыстардың (номиналдық көрсеткіште 12,6%-ға) ұлғаюуы, ал азық-түлікке жатпайтын тауарларға шығыстар және ақылы қызмет 6,3%-ға және 4,8%-ға ғана өсті (38-график).

Осылайша, 2016 жылғы екінші тоқсанда азық-түлік тауарларына шығыстардың ұлғаюуы жағына жылжи отырып үй шаруашылығын тұтыну құрылымы өзгерді.

Тұтынушылық сұранысқа ұстап тұру ықпалы жылдық жоғары инфляциямен негізделген халықтың нақты ақшалай кірісінің төмендеуі, сондай-ақ жеке тұлғалардың кредиттері бойынша жоғары мөлшерлемелер (2016 жылғы үшінші тоқсанда – 19%) себеп болды. Сонымен қатар, бөлшек сауда 2016 жылғы сегіз айдың қорытындысы бойынша нөлдік мәнге келіп, жылдың басынан байқалған құлдырауды еңсерді (39-график).

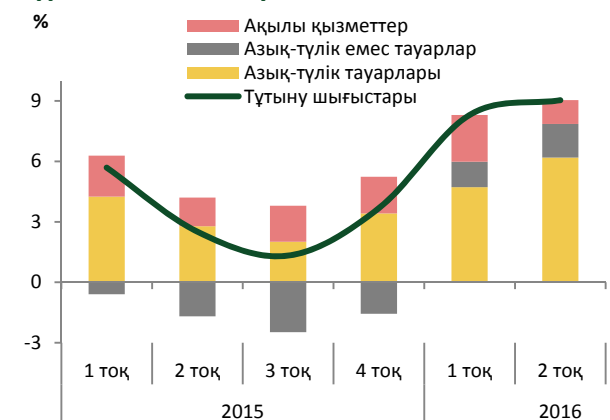
Сауда жасайтын кәсіпорындардың тауарларды сату көлемін ұлғайту, сондай-ақ халықтың номиналдық ақшалай кірісінің өсуі бөлшек саудаға қолдау көрсетті.

37-график. Үй шаруашылықтарының тұтынуы, халықтың нақты ақшалай кірісі және бөлшек тауар айналымы серпіні, ж/ж үдемелі жиынтығымен

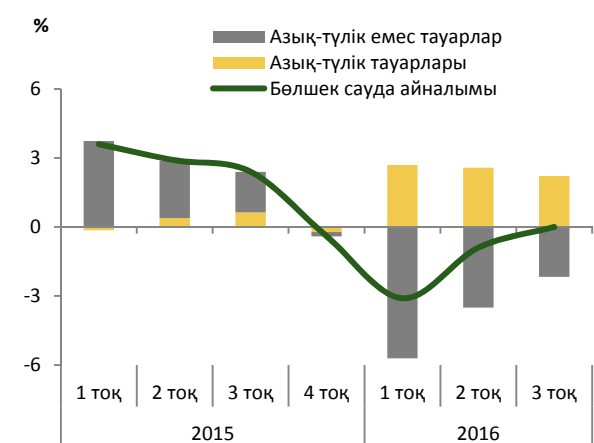
Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК

38-график. Үй шаруашылықтары номиналды тұтыну шығыстары өсімінің құрылымы, ж/ж үдемелі нәтижесімен

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК, ҚРҰБ есептері

39-график. Бөлшек сауда айналымы өсімінің құрылымы, ж/ж үдемелі нәтижесімен

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК, ҚРҰБ есептері

Халықтың кірісі

Номиналды ақшалай кіріс 2016 жылғы тамызда 2015 жылғы тамызбен салыстырғанда жалдау бойынша жұмыстан және зейнетақы өсуінен түскен кіріс ұлғаюуы нәтижесінде 8,8%-ға өсті (40-график).

Халықтың номиналды ақшалай кірісінің барынша өсімі Атырау, Маңғыстау және Батыс Қазақстан облыстарында байқалды.

Халықтың нақты ақшалай кірісі үдемелі қарқынмен төмендеуін жалғастыруда. Мәселен, 2016 жылғы тамызда нақты ақшалай кірістің төмендеуі 7,5% болды. Өңірлер бойынша бөлуде халықтың нақты ақшалай кірісінің ең көп төмендеуі Астанада, Жамбыл және Алматы облыстарында байқалды.

Инвестициялық белсенділік

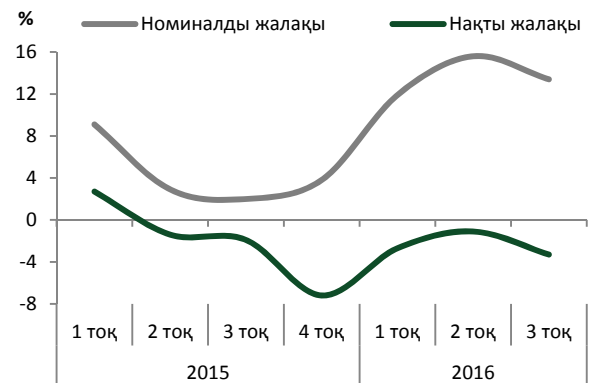
2016 жылғы үшінші тоқсанда негізгі капиталға инвестициялардың өсімі алдыңғы тоқсанмен салыстырғанда баяулады. 2016 жылғы қаңтар-қыркүйекте инвестициялардың көлемі алдыңғы жылдың осындай кезеңімен салыстырғанда 4,1%-ға өсті (41-график).

Өсім көбінесе «Нұрлы Жол» мемлекеттік бағдарлама және ИИДМБ шегінде индустриалды-инновациялық, инфрақұрылымдық және тұрғын үй жобаларын іске асыруға негізделді. Сонымен қоса, мемлекеттік инвестициялардың жоғарғы үлесіне қарамастан, кәсіпорындардың меншікті қаражаты инвестицияларды қаржыландырудың негізгі көзі болып қалуда (құрылымдағы үлес - 60,7%).

Мал шаруашылығына және маусымдық дақылдарды өсіруге инвестициялар ұлғаюуы, атап айтқанда ауылшаруашылық өнімдерін өндірушілерді қолдаудың мемлекеттік бағдарламалары арқасында ауылшаруашылығына инвестициялар 2016 жылғы тоғыз айдың қорытындысы бойынша 50,9%-ға өсуіне ықпал етті.

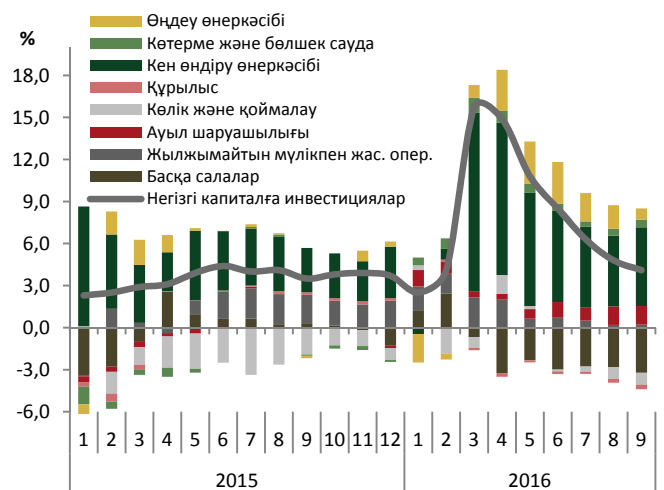
Саудадағы негізгі капиталға

40-график. Номиналды және нақты жалақының индекстері, ж/ж

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК

41-график. Экономикалық қызмет түрлері бойынша негізгі капиталға инвестициялар, салым, ж/ж өспелі қорытындымен

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК, ҚРҰБ есептері

инвестициялар 2016 жылғы қаңтар-қыркүйекте 32,1%-ға өсті, ол Алматы және Астана қалаларында сауда орталықтарының құрылысына негізделді. Өңдеу өнеркәсібіне инвестициялардың өсімі 7,7% болды және көбінесе Павлодар облысындағы металлургия өнеркәсібіне инвестициялармен байланысты. Мемлекеттің экономикалық және инвестициялық саясатының басымды салаларында (ауылшаруашылығы, өңдеу өнеркәсібі, агроөнеркәсіп кешені және басқалары) негізгі капиталға инвестициялардың оң серпініне қарамастан, құрылымда барынша көп үлес тау-кен өнеркәсібіне тиесілі болып қалуда (36,8%). Бұл салаға инвестициялар 2016 жылғы тоғыз айда өңделмеген мұнайды және табиғи газды игеруге, сондай-ақ геологиялық барлау мен іздестіру жүргізу бойынша қызметке инвестициялар есебінен 17,3%-ға өсті. 2016 жылғы бірінші жартыжылдықтың қорытындылары бойынша жалпы тікелей инвестициялардың 55%-дан астамы осы салаларға бағытталды. Жаңа кең орындарын ашу үшін инвестицияларды тарту елдің минералды-шикізат базасын толтыруды қамтамасыз етуге, мемлекеттің кірісін және халықтың еңбекпен қамтылуын ұлғайтуға мүмкіндік береді, алайда ұзақмерзімді перспективада ішкі экономиканың шикізатқа бағдарлануы сақталғанының жоғарғы тәуекелін көрсетеді.

2.3.2 Ішкі өндіріс

2016 жылғы екінші тоқсанда байқалған ел экономикасы дамуындағы оң үрдістер 2016 жылғы үшінші тоқсанда жалғасты. Мәселен, соңғы төрт тоқсанның барысындағы қысқарудан кейін қысқамерзімді экономикалық индикатордың өсу қарқыны 2016 жылғы үшінші тоқсанда алдыңғы жылдың тиісті тоқсанымен салыстырғанда өсіп, 1,1% болды (42-график).

Салалық бөлікте оң серпін құрылыста, ауылшаруашылығында, көлікте және өңдеу өнеркәсібінде сақталды. Мәселен, 2016 жылғы үшінші тоқсанда алдыңғы жылғы

үшінші тоқсанмен салыстырғанда құрылыс жұмыстары мен қызметтердің көлемі тұрғын үй құрылысы ұлғаюы және "Нұрлы Жол" инфрақұрылымдық жобаларды іске асыру нәтижесінде 6,9%-ға өсті (43-график). Саладағы оң серпін, өз кезегінде, инвестициялық сұранысты және отандық сияқты шетелде өндірілген құрылыс материалдарына сұранысты арттырады.

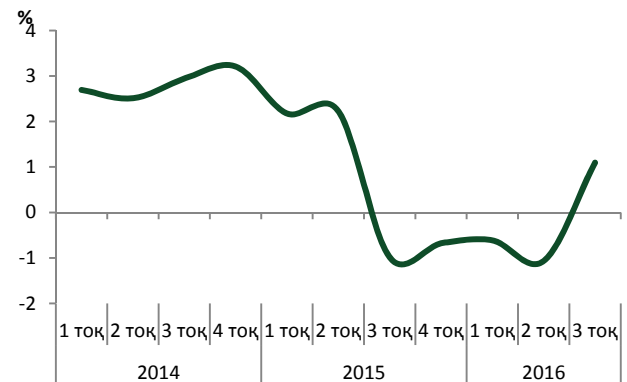
Агробизнес үшін қолайлы жағдайларды жасауға бағытталған мемлекеттік саясаттың шегінде материалдық-техникалық базаны жаңарту егін алқабын ұлғайтумен және қолайлы климаттық жағдайлармен қоса 2016 жылғы үшінші тоқсанда алдыңғы жылғы тиісті тоқсанмен салыстырғанда ауылшаруашылығының жалпы өнімін өндіру 6,3%-ға өсуіне ықпал етті.

2016 жылғы үшінші тоқсанда көлік қызметінің өсімі 2015 жылғы үшінші тоқсанмен салыстырғанда 3,8% болды (44-график). Автомобиль және құбыр өткізу көлігінің жүк айналысы ұлғаюы, сондай-ақ Қытай-Еуропа-Қытай бағыты бойынша контейнерлік тасымалдау транзитінің көлемі ұлғаюы және Ақтау портында құрғақ жүкті тасымалдау көлемі ұлғаюы оң әсерін тигізді.

2016 жылғы үшінші тоқсанда өсімі 2015 жылғы тиісті тоқсанмен салыстырғанда 1,0% болған өңдеу өнеркәсібіндегі жағдай салалар бойынша үрдістердің тұрақсыздығымен және бірыңғай болмауымен сипатталады. Мәселен, жыл басынан бері металлургия (7,8%-ға), тоқыма (4,6%), тамақ өнеркәсібі (3,5%) және фармацевтика өнімдерін өндіруде өндіріс ұлғаюымен қоса өндірістің қысқаруы машина жасауда жалғасып отыр (-18,6%). Бұл саладағы қысқару шетелдік құрауыштар мен қосалқы бөлшектердің құны өсуінен отандық автомобильдерге баға өсуіне қарай сатып алу сұранысы төмендеуіне байланысты болды.

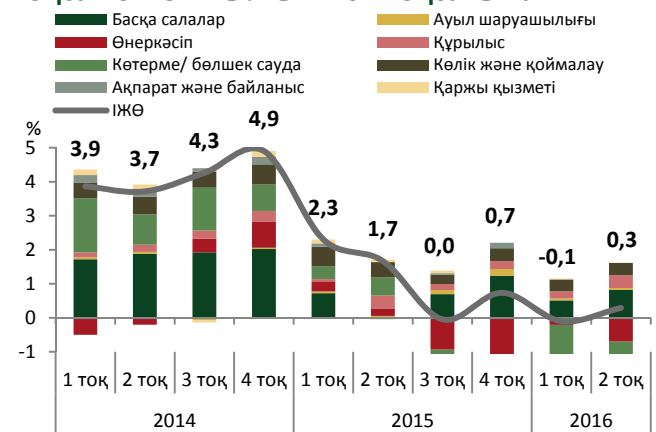
Көптеген салалардағы оң үрдістерге қарамастан, тау-кен өнеркәсібінде теріс серпін сақталуда, ол 2016 жылғы үшінші тоқсанда алдыңғы жылғы тиісті тоқсанмен салыстырғанда 6,4%-ға қысқарды. 2016

42-график. Қысқамерзімді экономикалық индикатор (алдыңғы жылғы тиісті тоқсанмен салыстырғандағы тоқсан)

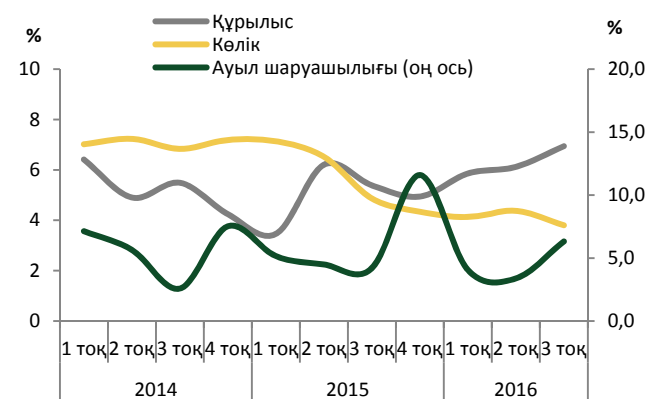
Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК, ҚРҰБ есептері

43-график. ІЖӨ декомпозициясы. ІЖӨ өсіміне экономика салаларының салымы, тоқсан өткен жылғы тиісті тоқсанына

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК, ҚРҰБ есептері

44-график. Құрылыстың, ауылшаруашылығының және көліктің өсу қарқыны, ж/ж (алдыңғы жылғы тиісті тоқсанмен салыстырғандағы тоқсан)

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК, ҚРҰБ есептері

жылғы екінші тоқсанда серпінді қалыптастырған факторлардың сақталуы 2016 жылғы үшінші тоқсанда өңделмеген мұнай мен газ конденсатын игеру көлемдері төмендеуіне себепші болды. Сонымен қоса, мұнай саласындағы төмендеу табиғи газды игеру (2016 жылғы қаңтар-қыркүйекте өсім 4,0%) және түсті металдар кенін игеру (9,4%) ұлғайғанымен ішінара өтелді.

Салыстырмалы түрде тұрақты сыртқы конъюнктура мен ішкі жағдайлар аясында 2016 жылғы үшінші тоқсанда көтермелі және бөлшек сауда айналымының жылдық көрсеткіш бойынша көлемі тиісінше 1,0% и 1,2%-ға өсті (45-график).

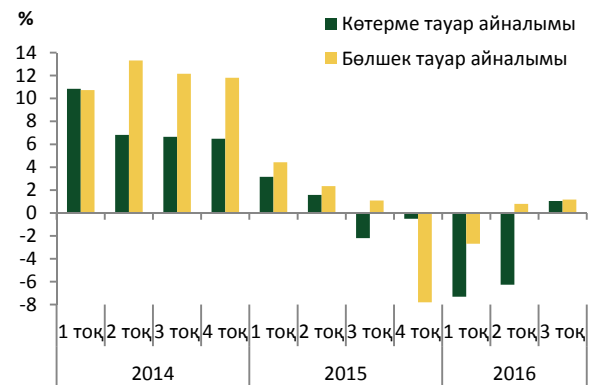
2016 жылғы үшінші тоқсанда ағымдағы жағдайды және экономиканың нақты секторының кәсіпорындары басшыларының күтулерін бағалауды қорытатын жиынтық үстеме композиттік индикатор алдыңғы тоқсанмен салыстырғанда өсті, ол іскерлік белсенділік біртіндеп қалпына келгенін білдіреді. Пікіртерімнің деректері бойынша, дайын өнімге сұраныс өнеркәсіпте, атап айтқанда өңдеу саласында, ауылшаруашылығында және құрылыста жақсарды. Бұдан басқа кредиттік белсенділік жақсарды, оның ішінде айналым қаражатын кредиттеудің талаптары (пайыздық мөлшерлемелер, комиссиялар) шамалы жақсарды. Алайда күтілмеген күйзелістер болмау жағдайында экономикалық белсенділіктің серпінінде оң үрдістерді дамыту және бекіту үшін уақыт қажет етіледі. Сонымен қоса, сараптау қағидаттарына негізделген бағалау әдістері 2016 жылғы үшінші тоқсанның қорытындылары бойынша шығарылым аралығының теріс мәндерін білдіреді, бұл экономикада баға өсуіне тежеуіш әсер етуді жалғастырды (46-график).

2.3.3 Еңбек нарығы және жұмыссыздық

Экономикалық белсенділіктің төмен деңгейі еңбекақы төлеу серпініне теріс әсерін тигізуді жалғастыруда.

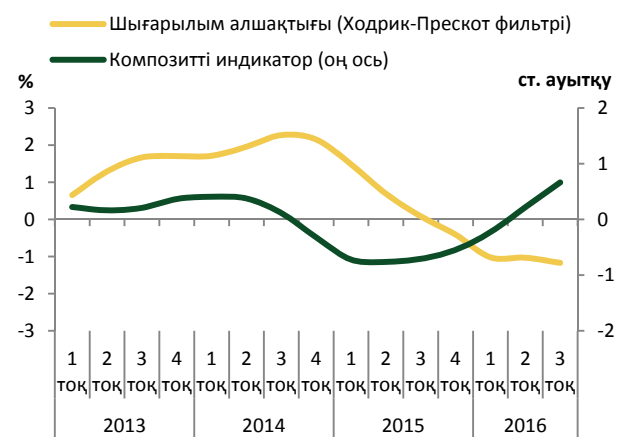
2016 жылғы үшінші тоқсанда нақты еңбекақы төмендеуінің қарқыны көлікте,

45-график. Көтерме және бөлшек тауар айналымының өсу қарқыны, ж/ж (алдыңғы жылғы тиісті тоқсанмен салыстырғандағы тоқсан)

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК, ҚРҰБ есептері

46-график. ІЖӨ индикаторының бөліктерінің айырмасының серпіні және **ІЖӨ цикльдық және композиттік құрамдас шығарылым**

Дереккөзі: ҚРҰБ

өңдеу өнеркәсібінде, саудада және жылжымайтын мүлікпен операцияларда нақты еңбекақы шамамен қысқаруы есебінен күшейді (47-график).

2016 жылғы екінші тоқсанда еңбекпен қамтылған халықтың саны төмендеу және номиналды ІЖӨ номиналды еңбекақымен салыстырғанда үстеме өсуі есебінен еңбекақыға салыстырмалы түрдегі шығындар төмендеуін жалғастырды (48-график). 2016 жылғы бірінші тоқсанда экономика бойынша, жалпы алғанда, еңбек өнімінің индексі төмендегеннен кейін оң жағына қарай келді және 2016 жылғы бірінші жартыжылдықтың қорытындысы бойынша өсім 0,3% болды. Тауар өндіруде еңбек өнімділігі 2,9%-ға өсті, ал қызмет көрсетуде 1,0%-ға төмендеді.

Еңбекпен қамтудың және экономиканы ынталандырудың мемлекеттік бағдарламаларын іске асыру шегінде қосымша жұмыс орындарын құру, сондай-ақ 2016 жылғы екінші тоқсанның қорытындысы бойынша кәсіпорындардың қаржылық нәтижелері жақсаруы жұмыссыздықтың тұрақты деңгейі сақталуына ықпал етті.

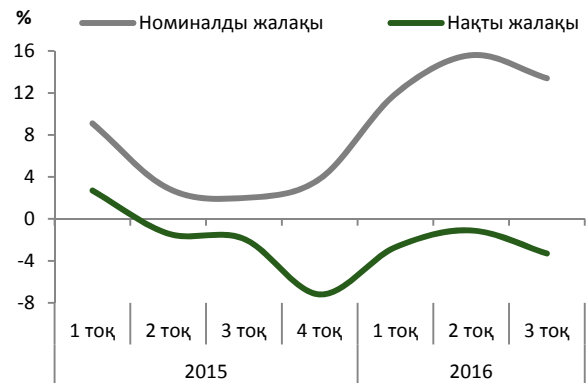
2016 жылғы үшінші тоқсанда жұмыссыз халықтың саны өсуі, экономикалық белсенді және жұмыспен қамтылған халықтың саны төмендеу аясында жұмыссыздық 2015 жылғы үшінші тоқсанмен салыстырғанда 0,1 п.т. өсіп, 5,0% болды.

2016 жылғы екінші тоқсанда халықтың еңбекпен қамтылуы 1,0%-ға қысқарғаны байқалды. Өздігінен жұмыспен қамтылғандардың саны 5,7%-ға төмендеуі жалданатын жұмысшылардың саны өсуімен өтелді (49-график).

Ауыл шаруашылығында жұмыспен қамтылудың жалғасып келе жатқан төмендеуі (12,8%-ға) еңбек өнімділігі өсуімен, сондай-ақ саладағы рентабельдіктің төмен деңгейімен түсіндіріледі.

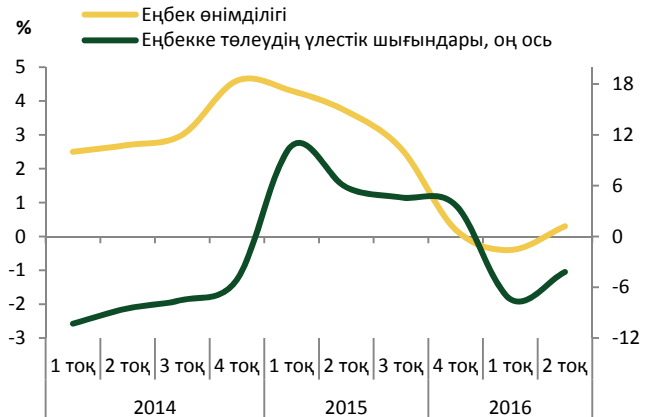
Өңдеу өнеркәсібінде (10%-ға) және

47-график. Номиналды және нақты жалақының индекстері, ж/ж

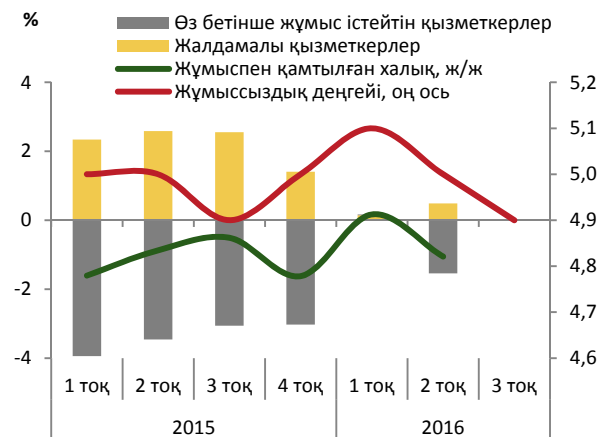
Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК

48-график. Еңбек өнімділігінің және еңбектің бірлігіне салыстырмалы шығындардың серпіні, ж/ж

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК, ҚРҰБ есептері

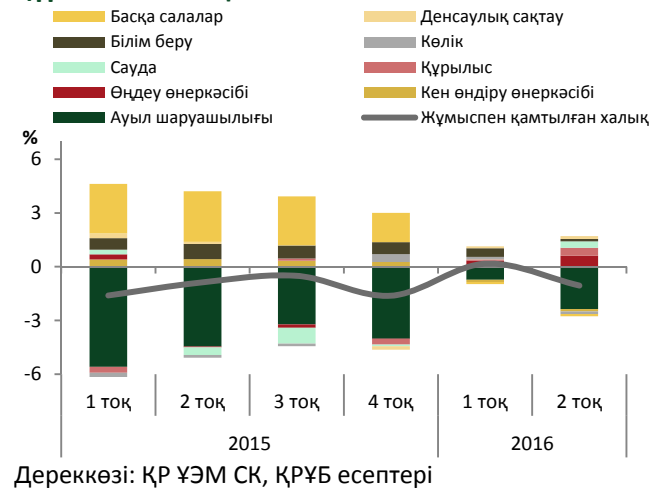
49-график. Жұмыссыздық деңгейі, жұмыспен қамтылған халық құрылымының өсімі

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК, ҚРҰБ есептері

құрылыста (5,7%-ға) жұмыспен қамтылған халықтың саны өсуі осы саладағы өсімнің оң қарқынымен қамтамасыз етілді. Бұдан басқа, 2016 жылдың басынан бері педагогика қызметкерлерінің еңбекақысы өсуі халықтың білім беру саласындағы жұмыспен қамтылған саны өсуіне (1,2%-ға) ықпал етті (50-график).

50-график. Экономикалық қызметтің түрлері бойынша жұмыспен қамтылған халық құрылымының өсімі

2.4 Бюджеттік саясат

2016 жылғы үшінші тоқсанда бюджеттік кірістер 2015 жылғы үшінші тоқсанмен салыстырғанда номиналдық көрсеткіште 1,8 есе ІЖӨ-нің 20,2%-на дейін ұлғайды (2015 жылғы үшінші тоқсанда – ІЖӨ-нің 12,7%).

Мемлекеттік бюджет кірістерінің жалпы құрылымында салықтық түсімдер және Ұлттық қордан трансферттер түсімдері басым болып келеді (50-график).

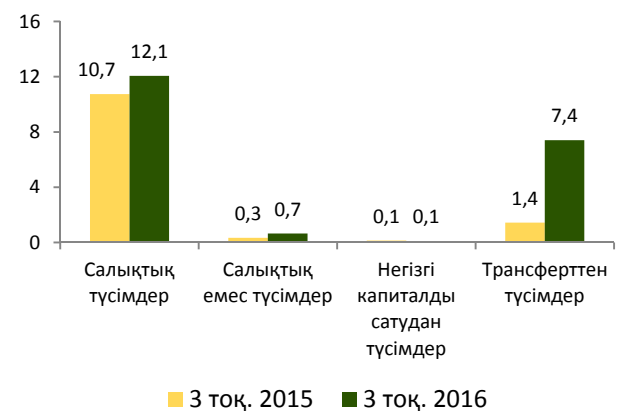
Салықтық түсімдер 2016 жылғы үшінші тоқсанда 2015 жылғы ұқсас тоқсанмен салыстырғанда 24,3%-ға ұлғаюы, негізінен, ҚҚС бойынша түсімдердің және корпоративтік табыс салығының ұлғаюы есебінен болды.

Ұлттық қордан мемлекеттік бюджетке кепілдік берілген трансферттердің мөлшері ІЖӨ-нің 7,4% -ын құрады.

Осыған ұқсас кезеңде салықтық емес түсімдердің 2,1 есеге ұлғаюы 2015 жылдың қорытындысы бойынша республикалық мемлекеттік кәсіпорындардың нақты алған таза кірісінің артуына және ұлттық валюта бағамының айтарлықтай өзгеруіне байланысты "Байқоңыр" космодромын жалға беруден түскен кірістердің ұлғаюынан болды.

Мемлекеттік бюджет шығыстары 2016 жылғы үшінші тоқсанда 2015 жылғы үшінші тоқсанмен салыстырғанда номиналдық

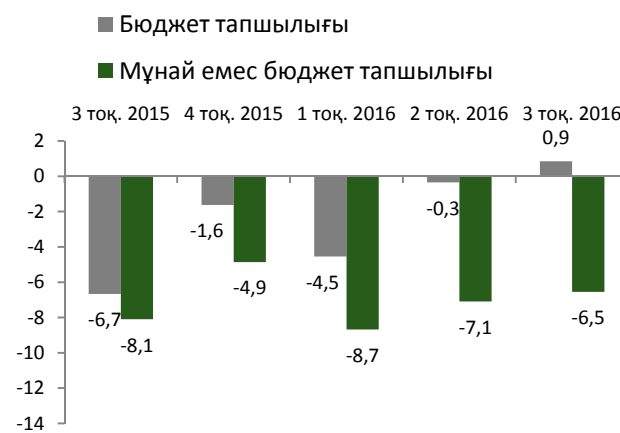
51-график. Мемлекеттік бюджеттің табыс бөлігі, ІЖӨ-ге %-бен

мәнде 10,1%-ға өсті және ІЖӨ-нің 18,7%-ын құрады (2015 жылғы үшінші тоқсанда – 18,8%). Шығыстардың өсуі, негізінен, «Әлеуметтік көмек және әлеуметтік қамтамасыз ету», «Білім» және «Денсаулық сақтау» бағыттары бойынша шығындар деңгейінің артуымен қамтамасыз етілді.

2016 жылғы үшінші тоқсанда мемлекеттік бюджет профициті 101,5 млрд. теңге немесе ІЖӨ-нің 0,9%-ы мөлшерінде қалыптасты (2015 жылғы үшінші тоқсанда – тапшылық ІЖӨ-нің 6,7%). Бұл шығындармен салыстырғанда бюджет кірістерінің асыра орындауымен байланысты. 2016 жылғы үшінші тоқсанда бюджеттің мұнаймен байланысты емес тапшылығы әлі де жоғары болып қалуда – ІЖӨ-нің 6,5% (52-график).

52-график. Мемлекеттік бюджеттің тапшылығы, ІЖӨ-ге %-бен

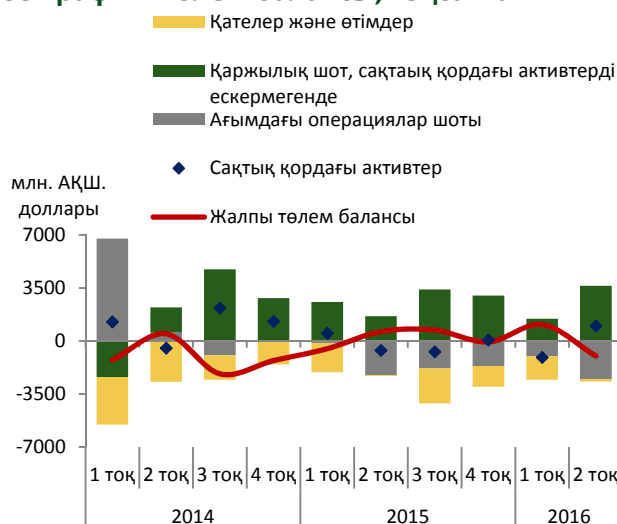

Дереккөзі: Қаржы Министрлігі, ҚРҰБ есептері

2.5 Төлем балансы

2016 жылғы екінші тоқсанның қорытындысы бойынша төлем балансының ағымдағы шоты 2015 жылдың екінші тоқсанымен салыстырғанда сауда-саттық балансы профицитінің неғұрлым тез қарқынмен тарылуымен сипатталды. Бұл ретте ағымдағы шоттың қалған құрамдастарының теріс балансының қысқаруы есебінен ағымдағы шотқа қысымның төмендеуі байқалды. Қаржы ресурстарының едәуір әкелінуі тікелей инвестициялау операцияларынан түскен түсімдермен және мемлекеттік және корпоративтік секторлардың қарыз берулерінен қамтамасыз етілді. Ресурстардың әкетілуі резиденттердің шетелдік бағалы қағаздардағы сыртқы активтерінің өсуіне және банктердің өздерінің борыштық міндеттемелерін өтеуімен байланысты болды. 2016 жылғы екінші тоқсанда төлем балансының жалпы сальдосы (-)1,0 млрд. АҚШ доллары деңгейінде қалыптасты (53-график).

53-график. Төлем балансы, тоқсанға

Дереккөзі: ҚРҰБ

2016 жылғы 2-тоқсанда 2015 жылғы ұқсас тоқсанмен салыстырғанда сауда-саттық балансының оң сальдосының 43,0%-дан астам қысқаруы (1,9 млрд. АҚШ долларына дейін) нәтижесінде ағымдағы операциялар

шотының тапшылығы 14,7%-ға артып, 2,5 млрд. АҚШ долларын құрады.

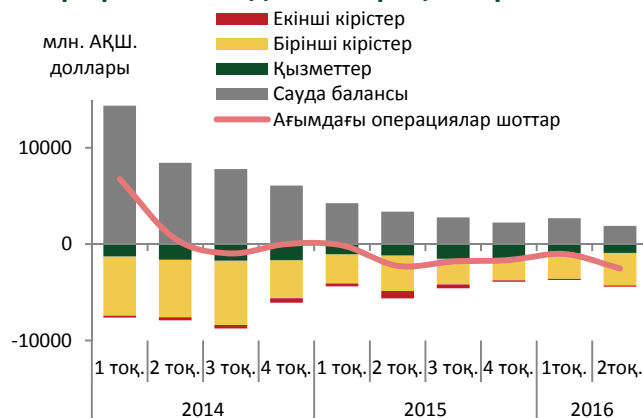
Экспорттың құндық көлемдерінің төмендеу қарқынының импорттың құндық көлемдерінің төмендеу қарқынынан арту үрдісі сақталады. Алайда, 2016 жылғы екінші тоқсанда экспорт пен импорттың төмендеу қарқынының арасында спредтің 5,2%-ға дейін біртіндеп (2016 жылғы бірінші тоқсанда – 6,4%) тарылуы оң белгі болып табылады (54-график).

Экспорттың құндық көлемдерінің қысқаруына нақты жеткізулер көлемдерінің айтарлықтай төмендеуі жағдайында энергия тасымалдаушыларға бағаның салыстырмалы түрде әлі де төмендігі әсерін тигізеді (2016 жылғы екінші тоқсанда мұнайдың орташа тоқсандық бағасы 2015 жылғы екінші тоқсанға қарағанда 26,0%-ға төмен). Импорттың құндық көлемдерінің төмендеуі келісімшарттық бағалардың қысқаруымен қамтамасыз етілді. Бұл ретте теңгенің айырбастау бағамының әлсіреуі берілген кезеңде импорттың құндық көлемдерінің төмендеу қарқынын шектеді (55-график).

2016 жылғы екінші тоқсанда 2015 жылғы ұқсас кезеңмен салыстырғанда экспорт құнының төмендеуі тауарлардың барлық топтары бойынша орын алды. Бұл ретте минералдық өнімдер мен түсті металдар экспорты 40,3% және тиісінше 17,2%-ға қысқарды (оның ішінде, мұнай және газ конденсатының экспорты 42,6%-ға 4,3 млрд. АҚШ долларына дейін төмендеді). Қазақстандық астыққа және қара металға сұраныстың артуын келісімшарттық бағалардың қысқаруы өтеді, сол себепті аталған тауарлар экспорты құнының төмендеуі айтарлықтай емес (8,3%-ға және тиісінше 2,5%-ға). Нашар сұраныс аясында тауарлар импорты көлемі үштен бірге қысқарды (28,1%). Импорттың неғұрлым үлкен төмендеуі инвестициялық тауарлар (31,9%) және тұтынушылық азық-түліктік емес тауарлар бойынша (30,8%) болды.

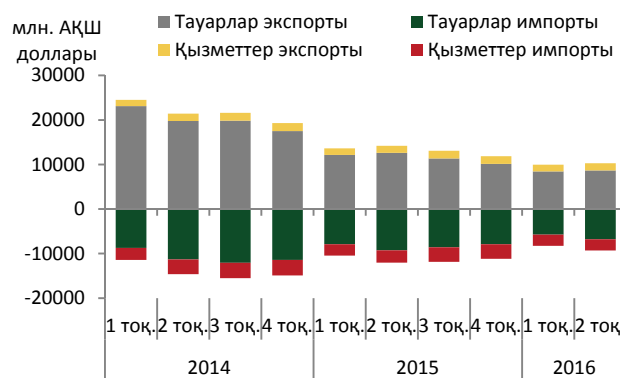
Сыртқы сауда-саттық операциялары және тұтыну қызметтері импорты көлемінің

54-график. Ағымдағы операциялар шоты

Дереккөзі: ҚРҰБ

55-график. Тауарлар және қызметтер экспорты және импорты

Дереккөзі: ҚРҰБ

төмендеуі халықаралық қызметтер тапшылығының төмендеуіне себеп болды (-18,2%). Қызметтер сауда-саттығы сальдосының қысқаруы қызметтер импорты көлемдерінің қысқаруы (-6,1%) және қызметтер экспорты көлемдерінің өсуімен (2,5%) қамтамасыз етілді. Мәселен, жүк тасымалдау бойынша қызметтер барлық жүк тасымалдау түрлері бойынша импорт көлемінің бірмезгілде біршама төмендеуі (-27,1%) және құбыр қызметтері (8,4%) экспортының өсуі байқалады. Басқа іскери қызметтер бойынша импорттың қысқаруы (-22,2%) және экспорттың (18,1%) өсуі байқалды.

Мұнайға сақталып тұрған төмен баға және Қазақстанның экономикасы құрылымының ерекшеліктері сауда-саттық талаптарының теріс біріктірілген көрсеткішінің (-25%) негізгі себебі болды (1-кесте). Бұл ретте Еуропалық Кеңеспен сауда-саттық талаптарында байқалған жақсарулар есебінен 2016 жылғы екінші тоқсанда сауда-саттық талаптарының теріс біріктірілген көрсеткішінің біршама жақсарғанын атап өту қажет. Еуропалық Кеңеспен сауда-саттық талаптарындағы оң өзгеріс шикізат нарықтарында құбылмалылықтың төмендеуі және Еуропаға мұнайды экспорттаудан түскен түсімнің тиісінше өсуі есебінен қамтамасыз етілген. Ресей рубльімен салыстырғанда теңгенің әлсіздігі және Ресей мен Қазақстанда тауарлар мен қызметтердің сұранысы мен ұсыныстары құрылымының сәйкессіздігі есебінен Ресеймен сауда-саттық талаптары берілген тоқсанда айтарлықтай нашарлады. Бұл ретте Ресеймен сауда-саттық талаптарының нашарлауы сауда-саттық шарттарының біріктірілген көрсеткішіне теріс әсерін тигізген жоқ.

Нақты тиімді айырбастау бағамының серпіні негізінен Қазақстан үшін сауда-саттық талаптарының өзгеруімен айқындалған болатын. Алайда, теңге бағамының әлсіреуі елеулі болған жоқ және нарыққа қатысушылардың мұнай және кейбір азық-

1-кесте. Баға индекстерінің және сауда шартының өзгеруі

(өткен жылғы тиісті кезеңге, %)

	1 т. 15	2 т. 15	3 т. 15	4 т. 15	1 т. 16	2 т. 16
Экспорт бағалары	-35	-41	-39	-42	-36	-31
Импорт бағалары	-20	-7	-9	-2	7	-8
Сауда шарты	-18	-36	-33	-41	-41	-25
соның ішінде:						
Еуроймақ елдері						
Экспорт бағалары	-41	-46	-46	-49	-41	-34
Импорт бағалары	-58	17	-15	-43	15	-10
Сауда шарты	40	-53	-36	-10	-48	-26
Ресей						
Экспорт бағалары	-22	-19	-30	-20	-14	-22
Импорт бағалары	-30	-22	-31	-23	-13	-12
Сауда шарты	11	3	2	4	-1	-12

Дереккөзі: ҚРҰБ

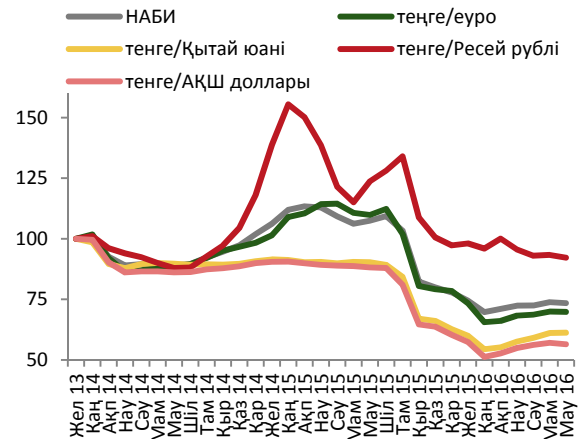
түлік тауарларына бағаның өсуіне жауап ретінде оң күтулерді, сондай-ақ негізгі сауда-саттық серіктес елдердегі макроэкономикалық көрсеткіштердің біраз жандануын білдірді. Осылайша, 2016 жылғы алты айда теңгенің нақты тиімді айырбастау бағамының индексі 1,3%-ға әлсіреді. ТМД елдері валюталары қоржынына қатысты теңге 4,8%-ға, басқа елдердің валюталары қоржынына қатысты 0,8%-ға нығайды.

2016 жылғы маусымда 2015 жылғы желтоқсанмен салыстырғанда теңгенің нақты мәні АҚШ долларына қатысты 1,6%-ға, еуроға қатысты - 4,8%-ға, Ресей рубліне - 6,0%-ға әлсіреді, нығаяу юаньге қарағанда 2,1%-ды құрады (56-график).

Сауда балансы профицитінің айтарлықтай қысқаруына қарамастан, ағымдағы шотқа қысым ағымдағы операциялар шотының басқа құрамдастары бойынша теріс баланстардың қысқаруы есебінен төмендейді. Мәселен, бастапқы кірістердің теріс сальдосы резиденттердің шетелдік аффилирленген бейрезиденттерін қаржыландырудан түскен кірістердің өсуі және шетелдік активтерге орналастырылған ҚР Ұлттық қоры қаражатының және халықаралық резервтердің есебінен 8,2%-ға қысқарды. Одан басқа, резиденттердің шығарылған еурооблигациялар бойынша берешектерінің төмендеуі нәтижесінде портфельдік инвестициялар бойынша төлемдер қысқарды. Сонымен бірге, резиденттердің шикізаттық экспорттан түсетін кірістерінің төмендеуіне қарамастан, шетелдік тікелей инвесторларға төлемдер 2015 жылғы екінші тоқсандағы деңгейде сақталды және 2,9 млрд. АҚШ долларын құрады.

Резервтегі активтерді есепке алмағанда қаржылық шот міндеттемелердің өсу қарқынының активтердің өсу қарқынынан асып түсуі есебінен теріс қалыптасты. Қаржы ресурстарының таза әкелінуі тура инвестициялау және мемлекеттік және портфельдік инвестициялар бойынша әкетілулермен орны толтырылатын

56-график. Теңгенің нақты тиімді айырбастау бағамының индексі (желтоқсан 2013 = 100%)

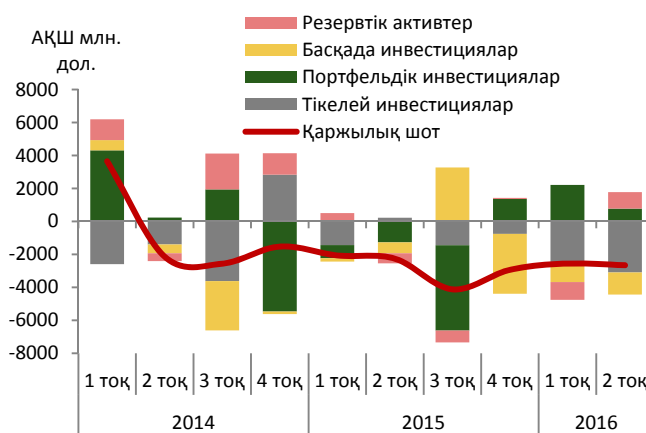

корпоративтік секторлардың орта- және ұзақмерзімді қарыз беру операциялары бойынша әкелулермен қамтамсыз етілген болатын (57-график).

Шетелдік тұра инвестициялар бойынша капиталдың таза әкелінуі 2016 жылғы екінші тоқсандағы 0,2 млрд. АҚШ доллары мөлшеріндегі нетто-әкетумен салыстырғанда 3,1 млрд. АҚШ долларын құрады. Шетелдік тұра инвестициялардың жалпы әкелінуі шетелдік тұра инвестицияларды мұнай және газ өндіруге, металлургиялық өнеркәсіпке, геологиялық барлау және іздестіру жүргізу бойынша қызметке салуының ұлғаюы есебінен 1,7 есе өсті және 5,0 млрд. АҚШ долларын құрады.

Банктік емес сектордың шетелдік активтерінің өсуі және банктердің бұрын шығарылған еурооблигацияларды өтеуі 0,8 млрд. АҚШ доллары мөлшерінде қалыптасқан портфельдік инвестициялар бойынша таза әкетілуге ықпал етті.

57-график. Қаржылық операциялар шоты

Дереккөзі ҚРҰБ

II. НЕГІЗГІ МАКРОЭКОНОМИКАЛЫҚ КӨРСЕТКІШТЕР БОЛЖАМЫ ЖӘНЕ АҚША-КРЕДИТ САЯСАТЫНЫҢ БҰДАН БЫЛАЙҒЫ БАҒЫТТАРЫ

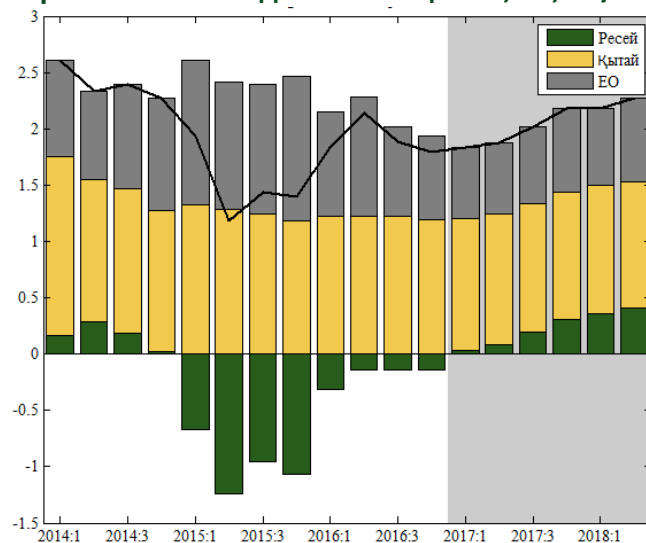
Макроэкономикалық көрсеткіштер болжамы 2016 жылғы 27 қазандағы жағдай бойынша статистикалық ақпарат негізінде дайындалды.

1. Болжамдарға арналған сыртқы өлшемдердің негізгі жорамалдары

2016 жылғы екінші тоқсанда үлесіне Қазақстанның жалпы сыртқы тауар айналымының 53,4%-нан астамы тиесілі Ресей, ЕО және Қытай тарапынан қазақстандық экспорттық тауарларға деген сұранысқа байланысты сауда талаптарына қатысты алғышарттар 2016 жылғы екінші тоқсандағы Инфляцияға шолудағы алдыңғы болжамдармен салыстырғанда қатты өзгерістерге ұшырай қойған жоқ. Халықаралық ұйымдардың бағалауын ескеретін Ұлттық Банктің күтулеріне сәйкес ортамерзімді кезеңде Қытайдың экономикалық өсуінің баяулау үрдісі, ЕО-дағы әлсіз экономикалық өсу сақталады (58-график). Сонымен қатар, Ресейдегі экономикалық белсенділікті қалпына келтіру күтіледі. Осылайша, сыртқы сұраныстың ақырындап қалпына келуі жалғасын табады, бұл ретте Ресей экономикасының өсу қарқыны 2017 жылғы бірінші тоқсаннан бастап сыртқы сұранысты қалпына келтіруге оң салымды енгізе бастайды.

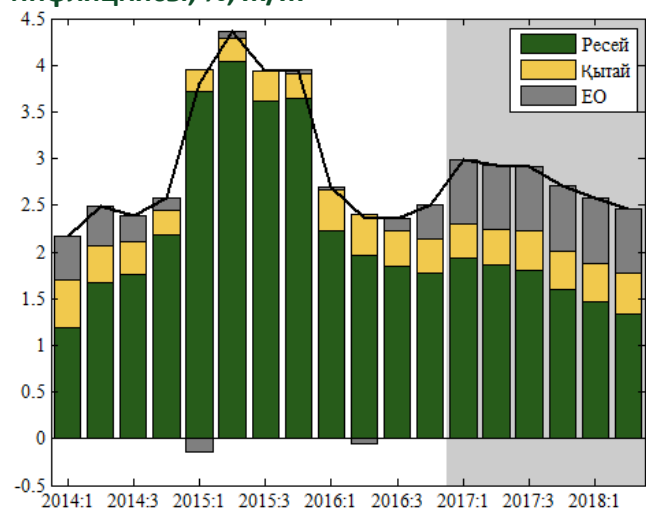
Саудадағы негізгі әріптес елдердегі инфляцияның аясы біркелкі емес күйінде қалуда (59-график). Мысалы, халықаралық ұйымдардың бағалауы бойынша ЕО-дағы тұтынушылық инфляция 2018 жылғы екінші тоқсанға таман 1,3%-ға жететін болады. Негізгі себептері – бұл жеңіл ақша-кредит саясаты, активтерді сатып алу бағдарламаларының және қайта қаржыландыру бойынша нысаналы ұзақмерзімді операциялар көлемдерін кеңейту. Ресей Федерациясындағы инфляция бойынша болжамдар оң бола бастады және төмен ішкі тұтынудың сақталуы аясында 2017 жылғы бірінші тоқсаннан бастап төменгі траекторияға ие болды. Ең алдымен,

58-график. Қазақстанның негізгі сауда әріптестері елдер бөлігіндегі сыртқы сараланған ІЖӨ декомпозициясы, %, ж/ж

Дереккөзі: ҚРҰБ есептері

59-график. Қазақстанның негізгі сауда әріптес елдерінің орташа алынған инфляциясы, %, ж/ж

Дереккөзі: ҚРҰБ есептері

барынша оң серпінге Ресейдің бюджет саясаты бойынша кейбір айқындылықтардың туындауы әсер етті, оған сәйкес Ресейдің бюджет тапшылығының 2017 жылғы 3%-дан 2019 жылғы 1,2%-ға дейін жоспарлы түрде қысқаруы болжанады.

Ортамерзімді кезеңде ағымдағы деңгейлердегі азық-түлік тауарларының әлемдік бағаларының сақталуы күтілуде. Негізгі факторларға дәнді дақылдарға экспорттық ұсыныстың өсуін және жалпы алғанда, әлемдегі қорлардың жоғары деңгейін жатқызуға болады, бұл Солтүстік Америкадағы бидай, сол сияқты жүгері өнімінің орташа деңгейлерінің артуы сияқты рекордтық түсіммен байланысты болды. Нәтижесінде, тұрақты деңгейде сақталып отырған сыртқы азық-түлік инфляциясы Қазақстандағы инфляциялық процестерге әлсіз қысым көрсететін болады.

2016 жылғы қаңтар - қазанда Brent маркалы мұнайдың орташа бағасы бір баррель үшін 42,9 АҚШ доллары болды. Осылайша, базалық сценарий өзгеріссіз қалды.

Ортамерзімді кезеңдегі сыртқы монетарлық талаптарға қатысты күтулер біршама жеңілдеді. Алайда, АҚШ ФРЖ федералдық қоры бойынша мөлшерлеменің ықтимал ұлғаюы аясында монетарлық талаптардың күшейтілуі бұрынғысынша болжанып отыр, бұл Қазақстан үшін капиталдың ықтимал әкетілуіне, дамушы нарықтары бар елдердің валюталарының құнсыздануына, сондай-ақ толық көлемде болжам нәтижесінде көрсетілмейтін сыртқы нарықтардағы қорландырудың қымбаттауына байланысты бірқатар тәуекелдер туындатады.

2. Базалық сценарий бойынша болжам

Мұнай бағасы бір баррель үшін 40 АҚШ доллары болғанда Қазақстанның ІЖӨ нақты өсу болжамы 2016 жылы 0,2-0,5% деңгейінде күтіледі. ІЖӨ-нің өсуіндегі ең үлкен үлесті, ең алдымен, шикізат бағытын ұстанатын негізгі капиталдағы инвестициялардың өсуі

есебінен жалпы жинақтау енгізетін болады, бұл 3-4%-да бағаланатын қазақстандық экономика өсімінің ұзақмерзімді әлеуетінің ұлғаюы үшін негіздеме бола алмайды.

Әлсіз оң қарқынмен өсу, көп жағдайда экономиканы 2016-2017 жылдары кең ауқымды қолдау шараларымен байланысты болды. Алайда, аталған шаралар импорт көлемін неғұрлым бірыңғай қысқартуды (инвестициялық импорт өсімінің есебінен) қамтамасыз етеді, бұл таза экспортқа кері әсерін тигізеді және олардың тиімділігін төмендетеді. Сонымен қоса, аталған шаралар ішкі сұранысты қолдайды, бұл нәтижесінде ақша-кредит саясатының инфляцияға әсерінің нашарлауына әкеліп соғады.

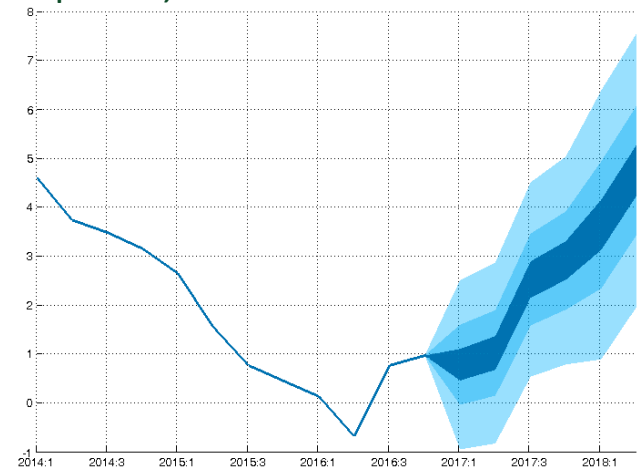
Экономиканың өсуі бойынша болжамдар 2017 жылы өзгерген жоқ, экономиканың өсуі шамамен 1,5-2% деңгейінде бағаланады (60-график). ІЖӨ-нің одан әрі өсу қарқыны макроэкономикалық ахуалға бейімделуге негізделеді және экономиканы, институционалдық реформаларды қолдау және долларсыздандыру бойынша мемлекеттік бағдарламалардың тиімділігіне байланысты болады.

Ұлттық Банктің бағалауы бойынша 2018 жылғы бірінші тоқсанға дейін шығарылым өзінің әлеуетті деңгейінен төмен болады.

Нақты экспорт пен импорт көрсеткіштерінің болжамы 2016 жылғы екінші тоқсандағы Инфляцияға шолумен салыстырғанда өзгерген жоқ. Осылайша, тауарлар мен қызметтер экспорты мен импортының серпініндегі экономикалық түсіндіру өзгеріссіз қалды.

Тұтыну құрылымын азық-түлік тауарларына қарай ауыстыру салдарынан үй шаруашылықтарын тұтыну әлсіз қарқынмен өседі деп күтілуде. Бұл факт бөлшек тауар айналымы бойынша статистикамен расталады, оған сәйкес 2015 жылдан бастап азық-түлікке жатпайтын тауарлардың тауар айналымының төмендеуі аясында азық-түлік тауарларының тауар айналымы ұлғаяды. Осылайша, мұнай бағасы тұрақтанған кезде долларландыру деңгейін төмендету

60-график. ІЖӨ тоқсан өткен жылғы тиісті тоқсанына, %

Дереккөзі: ҚРҰБ есептері

шамасына қарай ортамерзімді перспективада тұтынудың ұлғаюын және экономикалық күтулерде сенімділікке ие болуды күтуге болады.

Мемлекеттік тұтынуға қатысты болжамдар өзгерістерге ұшыраған жоқ. Мұнаймен байланысты емес тапшылықты қысқарту бойынша Үкіметтің жоспарларына сәйкес ортамерзімді перспективада бейтарап фискалдық саясат күтілуде.

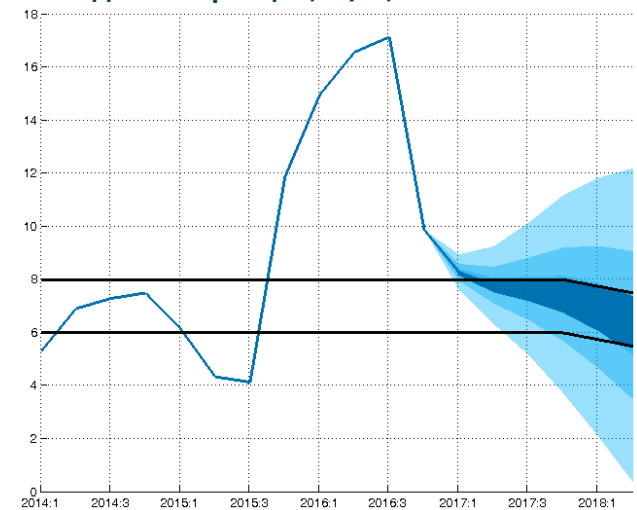
Бір баррель үшін 40 АҚШ доллары базалық сценарийі кезінде инфляцияның одан әрі төмендеуі және әдетте болжанғандай, 2016 жылғы үшінші тоқсандағы шарықтау шегінен кейін нысаналы дәлізге оралуы күтілуде (61-график). Мұнай нарығындағы құбылмалылық девальвациялық және инфляциялық күтулерге кері әсерін тигізуде. Болжамды кезеңдегі инфляцияның өсуіне импорттың жоғары үлесі салдарынан азық-түлікке жатпайтын құрауыштар өз үлесін қосуды жалғастыруда.

Инфляцияның азық-түліктік құрауыштары үшін сыртқы инфляциялық ая ортамерзімді перспективада дәнді-дақылдарға бағаның тұрақтануына байланысты болжамдар салдарынан қалыпты болады деп күтілуде.

Азық-түліктік және азық-түліктік емес инфляцияны 2016-2018 жылдары ұстап тұратын фактор ретінде шығарылымның теріс айырмасы болады.

Базалық мөлшерлеменің төмендеуіне қарамастан, ортамерзімді перспективада жүргізіліп отырған ақша-кредит саясаты қалыпты ұстап тұратын сипатта бағаланады, ол құрылымдық сипатқа ие Ұлттық Банктің теңге өтімділігін реттеу операцияларымен расталады. Ортамерзімді кезеңде экономикалық белсенділік дағдарысқа қарсы және экономиканы ынталандыру бойынша басқа да шараларды іске асыру, сондай-ақ ішкі сұранысты бірте-бірте қалпына келтіру арқылы қолдау таппақ.

61-график. Тоқсан ішінде орташа есеппен алғандағы инфляция, ж/ж, %

Дереккөзі: ҚРҰБ есептері

3. Ортамерзімді перспективадағы тәуекелдер

Болжанатын басты тәуекел болжанатын толық кезең ішінде Brent маркалы мұнай бағасының төмендеуі болып қалады.

Бір баррель үшін 30 АҚШ доллары сценарийі жағдайында болжам тәуекелдері мұнай нарығындағы белгісіздікті ескерсек, маңызды болып табылады. Аталған сценарий кезінде Ұлттық Банк ақша-кредит саясатын күшейтетін болады. Бұл ретте, инфляция 2017 жылы және 2018 жылдың бірінші жартысында, яғни бүкіл болжамды кезең ішінде нысаналы дәліздің жоғарғы шегінен асатын болады.

Іске асырылуы инфляция болжамына елеулі түрде әсер ететін қосымша сценарийлер:

– ортамерзімді кезеңде Brent маркалы мұнай бағасын бір баррель үшін 50 АҚШ долларына дейін қалпына келтіруді болжайтын сценарий. Жалпы алғанда, алынған нәтижелер алдыңғы болжамды раундтың нәтижелерінен елеулі түрде ерекшеленеді;

– Әлеуметтік-экономикалық дамудың 2017-2021 жылдарға арналған болжамында жарияланған 2017-2018 жылдардағы мемлекеттік бюджеттің мұнайға жатпайтын тапшылығын қысқарту бағытына сәйкес келмеген жағдайда, теңгенің бағамына қосымша қысым түсуі ықтимал, ол нәтижесінде инфляциялық күтулердің өсіміне әсер етеді;

– дәнді-дақылдарға бағаның неғұрлым тез өсуі ортамерзімді кезеңде азық-түлік бағасының барынша жоғарылауына және тиісінше базалық сценариймен салыстырғанда 2017 жылы анағұрлым жоғары инфляцияға әкелуі мүмкін;

– бастапқы дайындықтарсыз ФРЖ саясатының тез әрі елеулі түрде күшеюі ауқымды активтерді қайта бөлуге әсер етеді, бұл инфляциялық күтулерді күшейтуі мүмкін;

– болжамдарда пайыздық арнаның экономикалық белсенділікке және теңгенің АҚШ долларына қатысты айырбастау бағамына әлсіз ықпал етуі қалыптасады.

Осыған байланысты фактімен салыстырғанда, ақша-кредит саясатының нақты экономикаға ықпалын бағаламау орын алса, бұл ішкі сұранысқа айтарлықтай қысым көрсетуге, сол сияқты барынша төмен инфляцияға алып келуі мүмкін;

– Ұлттық Банкке сенімнің төмендеуі инфляциялық күтулердің барынша ұзақ нығаю процесіне ықпал етуі мүмкін, бұл болжам шеңберінде болжанатындарға қарағанда күтулерді ақырын төмендетуді тудыруы мүмкін;

– реттелетін бағалардың өзгеруі де инфляциялық күтулердің өсуіне арналған триггер қызметін атқаруы мүмкін;

– негізгі айнымалыларды болжау кезінде есепке алынбайтын мұнай бағасының жоғары құбылмалығы девальвациялық және инфляциялық күтулерді күшейтуге ықпал етіп, долларсыздандыру қарқыны тоқтауы мүмкін, ол болжанып отырған өлшемдерге теріс әсерін тигізетін болады.

НЕГІЗГІ ТЕРМИНДЕР ЖӘНЕ ҰҒЫМДАР

Базалық инфляция – әкімшілік, оқиғалық және маусымдық сипаттағы жекелеген факторлардың ықпалымен бағаның қысқамерзімді біркелкі емес өзгерістерін болдырмайтын инфляция.

Базалық мөлшерлеме – Ұлттық Банктің ақша нарығындағы бір күндік операциялары бойынша нысаналы пайыздық мөлшерлеме.

Негізгі капиталдың жалпы жинақталуы – ұзақ уақыт бойы өндіріс барысында пайдаланылатын қаржылық емес активтердің өсуі. Негізгі капиталдың жалпы жинақталуы мынадай құрамдас бөліктерден тұрады: а) есептен шығаруды шегергенде, жаңа және қолданыстағы негізгі қорларды сатып алу; б) жасалған материалдық активтерді ірі жақсартуға шығындар; в) жасалмаған материалдық активтерді жақсартуға шығындар; г) жасалмаған шығындарға меншік құқығын беруге байланысты шығыстар.

Валюталық своп – бір валютаның белгілі бір санын басқасына әр түрлі екі валюталау күнімен айырбастай отырып бір мезгілде сатып алу мен сатуды болжайтын валюталық мәміле. Ұлттық Банктің «валюталық своп» мәмілелері шетел валютасының қамтамасыз етуімен белгіленген пайыздық мөлшерлеме бойынша «овернайт» шарттарымен теңгедегі өтімділікті беру құралы болып табылады.

Ішкі жалпы өнім – өндірістің пайдаланылған факторларының ұлттық тиесілігіне қарамастан, тұтыну, экспорт және жинақтау үшін мемлекеттің аумағында экономиканың барлық салаларында жасалған барлық соңғы тауарлар мен көрсетілетін қызметтердің (яғни тікелей пайдалануға арналған) нарықтық құнын көрсететін көрсеткіш.

Ақша базасы (резервтік ақша) Ұлттық Банктің кассаларындағы қолма-қол ақшаны қоспағанда (Ұлттық Банктен тыс қолма-қол ақша) Ұлттық Банк айналысқа шығарған қолма-қол ақша, банктердің аударылатын және басқа да депозиттері, банктік емес қаржы ұйымдарының аударылатын депозиттері және мемлекеттік және мемлекеттік емес қаржылық емес ұйымдардың Ұлттық Банктегі теңгедегі ағымдағы шоттары.

Ақша массасы (М3) Ұлттық Банктің және банктердің баланстарының шоттарын шоғырландыру негізінде айқындалады. Ол айналыстағы қолма-қол ақшаның және банктік емес резидент заңды тұлғалардың және халықтың ұлттық және шетел валютасындағы аударылатын және басқа да депозиттерінен тұрады.

Экономиканы долларландыру – шетел валютасы (көп жағдайда – АҚШ доллары) ел ішіндегі немесе оның экономикасының жекелеген секторларында операцияларды жүзеге асыру үшін қолданыла бастайтын жағдай, бұл ретте ұлттық валюта ішкі ақша айналымынан ығыстырылады, жинақтау, құн өлшемі және төлем құралы болады.

Тұтыну бағаларының индексі (бұдан әрі – ТБИ) – халықтың тұтыну үшін сатып алатын тауарлар мен көрсетілетін қызметтерге бағаның жалпы деңгейінің өзгеруі. Инфляцияны есептеу үшін Қазақстанның тұтынушылық қоржыны үй шаруашылықтары шығыстарының құрылымын көрсетеді және халық тұтынуындағы ең көп үлестік салмақты алатын тауар мен көрсетілетін қызметті қамтиды. ТБИ тауарлар мен көрсетілетін қызметтердің белгіленген жиынтығының ағымдағы кезеңнің бағасымен құнының оның алдыңғы (базистік) кезеңнің бағасымен құнына қатынасы ретінде

есептеледі. Индексті Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрлігінің Статистика комитеті есептейді.

Инфляция – тауарлар мен көрсетілетін қызметтерге бағаның жалпы деңгейінің өсуі. Қазақстандағы инфляция тұтыну бағаларының индексімен өлшенеді.

Инфляциялық таргеттеу – инфляцияның нысаналы деңгейіне қолжеткізуге бағдарланған ақша-кредит саясатының режімі.

Бұл режімнің артықшылығы инфляцияны төмендету және төмен деңгейде тұрақтандыру түрінде ақша-кредит саясатының мақсаттарын нақты сәйкестендіру болып табылады. Орталық банктің бір мақсатқа нақты бағдарлануы нарықтардың орталық банкке деген сенімін әлеуетті түрде арттырады. Сонымен қатар инфляцияны төмендету және оның төмен қарқындарын тиімді ұстап тұру түпкілікті нәтижесінде экономиканың тұрақты өсуін қолдайды.

Композиттік индикатор – экономиканың нақты секторын дамытудың қысқамерзімді үрдістерін көрсету үшін қызмет ететін жинақтаушы индикатор. Композиттік индикатор ілгері жүру қасиетіне ие бола отырып, экономикада ілгерілеу және құлдылау болған және өзгерген кезде циклдік өзгеруді көрсету және ауысу нүктелерін анықтау үшін қолданылады. Композиттік индикатор конъюнктуралық зерттеулердің қатысушылары болып табылатын Ұлттық Банктің кәсіпорындары жүргізетін сауалнамалардың нәтижелері негізінде қалыптасады.

Қысқамерзімді экономикалық индикатор жеделділікті қамтамасыз ету мақсатында есептеледі және ІЖӨ-нің 60%-нан асатын базалық салалар: ауыл шаруашылығы, өнеркәсіп, құрылыс, сауда,

көлік және байланыс бойынша шығарылымдар индекстерінің өзгеруіне негізделеді. Көрсеткіш бақыланбайтын экономика бойынша есептелмей және басқа макроэкономикалық түзетулерді қолданбай қалыптастырылады.

Кредиттік аукциондар – Ұлттық Банктің бағалы қағаздарын кері сата отырып сатып алу бойынша аукционы.

Ең төменгі резервтік талаптар (ЕТРТ) – банк өз кассасында қолма-қол ақша және Ұлттық Банктің корреспонденттік шоттарында ұлттық валютадағы (резервтік активтер) ақша түрінде ұстайтын банктің міндеттемелері сомасынан міндетті үлес. Банктердің резервтелетін міндеттемелер көлемін ЕТРТ нормативтері реттейді.

Ақша-кредит саясатының номиналдық зәкірі. Белгілі бір көрсеткіш, оның ішінде макроэкономикалық көрсеткіш, оның көмегімен Ұлттық Банк ақша-кредит саясатының түпкілікті мақсатына ықпал етеді.

Инфляцияны реттеу мақсатында орталық банктер өздері тікелей басқара алатын немесе «номиналдық зәкір» (nominal anchors) деп аталатын көрсеткіштерге ықпал етеді. «Номиналдық зәкір» ретінде мысалы, ақша массасы ақшалай таргеттеу режімі кезінде, валюталық бағам айырбастау бағамын таргеттеген кезде, ақша нарығының қысқамерзімді мөлшерлемелері инфляциялық таргеттеу кезінде болуы мүмкін. Орталық банктің қандай да болмасын «зәкірін» таңдауы ел экономикасының ерекшелігіне және онда қалыптасқан ақша және қаржы нарығы жүйесіне, сондай-ақ ақша-кредит саясатының режіміне байланысты.

Кері РЕПО – бағалы қағазды белгілі бір мерзімнен кейін бұрын белгіленген бағамен кері сату міндеттемесімен сатып алу мәмілесі. Ұлттық Банк бағалы қағаздар

кепілімен банктерге теңгедегі өтімділік беру мақсатында Ұлттық Банктің кепілмен қамтамасыз ету тізбесіне сәйкес кері РЕПО операцияларын жүргізеді.

Ашық нарықтағы операциялар – базалық мөлшерлеме аясында пайыздық мөлшерлемелердің деңгейін қалыптастыру мақсатында ақша нарығындағы өтімділікті беру немесе алу үшін Ұлттық Банктің аукциондар нысанындағы жүйелі операциялары.

Тұрақты қолжетімділік (тұрақты тетік) операциялары – ашық нарықтағы операциялардың нәтижелері бойынша қалыптасқан өтімділік көлемін түзету бойынша ақша-кредит саясатының құралдары. Тұрақты тетіктер мәміленің бір тарабының субъектісі Ұлттық Банк болып табылатын екіжақты мәмілелер шеңберінде жүзеге асырылады. Бұл операциялар банктердің бастамасы бойынша жүргізіледі.

Аударым депозиттері – бұл 1) кез келген сәтте номинал бойынша ақшаны айыппұлдар мен шектеулерсіз айналдыруға болатын; 2) чектің, траттың немесе жиро-тапсырмалардың көмегімен еркін аударылатын; 3) төлемдерді жүзеге асыру үшін кеңінен пайдаланылатын барлық депозиттер. Аударым депозиттері тар ақша базасының бір бөлігі болып табылады.

Басқа депозиттерге, негізінен, белгілі бір уақыт кезеңі аяқталғаннан кейін ғана алынуы немесе көбіне жинақтау тетігіне қойылатын талаптарға жауап беретін қарапайым коммерциялық операцияларда пайдалану үшін оларды қолайсызырақ ететін түрлі шектеулері болуы мүмкін жинақтау және мерзімді депозиттер. Сонымен қатар, басқа депозиттер аударылмайтын салымдар мен шетел валютасында көрсетілген депозиттерден де тұрады.

Әлеуетті шығарылым. Экономикадағы өндіріс факторларын толық іске қосу және

толық жұмыспен қамту кезінде қол жеткізуге болатын шығарылым деңгейін көрсетеді. Өндірілуі мүмкін және бағалардың өсу қарқынының өзгеруіне алғышарттар құрмастан-ақ іске асырылуы мүмкін өнім көлемін көрсетеді.

Тұтыну себеті – бұл адамның немесе отбасының айлық (жылдық) тұтынуының типті деңгейі мен құрылымын сипаттайтын тауарлар мен көрсетілетін қызметтер жиынтығы. Мұндай жиынтық тұтыну себетінің қолданыстағы бағамен құнына қарай ең төменгі күнкөрісті есептеу үшін пайдаланылады. Тұтыну себеті тұтынудың есептік және нақты деңгейлерін салыстырудың, сондай-ақ валюталардың сатып алыну деңгейін айқындау үшін негіз болады.

Ақша-кредит саясатының трансмиссиялық тетігінің пайыздық арнасы – орталық банктің экономикаға пайыздық мөлшерлемелерді реттеу арқылы әсерін сипаттайтын трансмиссиялық тетік арнасы.

Тікелей РЕПО – белгілі бір мерзім өткеннен кейін алдын ала белгілі бір бағамен кері сатып алу міндеттемесімен бағалы қағазды сату мәмілесі. Ұлттық Банк шектен тыс теңге өтімділігін алу мақсатында кері РЕПО мәмілесін жүргізеді.

Еркін өзгермелі айырбастау бағамы. Халықаралық валюта қорының қолданыстағы жіктеуіші бойынша өзгермелі валюта бағамының режимі шеңберінде орталық банк бағамның нарықтық факторлардың әсерімен белгіленуіне мүмкіндік бере отырып, бағамның деңгейі немесе өзгеруі үшін бағдарлар, оның ішінде операциялық бағдарлар белгілемейді. Бұл ретте орталық банк ұлттық валюта бағамының құбылмалылығын реттеу немесе оның шамадан тыс өзгеруінің алдын алу үшін, сондай-ақ қаржы жүйесінің

тұрақтылығын қамтамасыз ету үшін ішкі валюта нарығына тұрақсыз ықпал етуді жүзеге асыру мүмкіндігін өзінде қалдырады.

Шығарылым айырмасы (ІЖӨ гәп). Пайызбен берілген ІЖӨ-нің әлеуетті шығарылымнан ауытқуы. Нақты ІЖӨ мен әлеуетті ІЖӨ-нің арасындағы белгілі бір уақыт аралығындағы айырманы білдіреді. Елде пайдаланылатын ресурстардың тиімділігін көрсететін индикатор болады. Нақты шығарылым әлеуетті шығарылымнан асып кеткен жағдайда (шығарылымның оң айырмасы) басқа да тең жағдайларда экономиканың қызып кетуіне байланысты бағаның өсу қарқынының жылдамдау үрдісінің қалыптасуы күтіледі. Теріс айырманың болуы экономикалық белсенділіктің төмен болуына байланысты бағаның өсу қарқынының болжамды баяулауын білдіреді. Шығарылымның өзінің әлеуетті деңгейінің айналысында ауытқуы экономикадағы іскерлік циклдарды көрсетеді.

Нақты айырбастау бағамы – екі елде өндірілетін тауардың салыстырмалы түрдегі бағасы, елдер арасындағы тауарлар айырбастау тепе-теңдігі. Нақты бағам номиналды бағамға, валюталар бағамдарының арақатынасына, тауарлардың ұлттық валюталардағы бағаларына байланысты.

TONIA (Tenge OverNight Index Average) мөлшерлемесі – биржада автоматты РЕПО секторында мемлекеттік бағалы қағаздармен бір жұмыс күні мерзімімен жасалған репоны ашу мәмілелері бойынша орташа алынған пайыздық мөлшерлемені білдіреді.

Ақша-кредит саясатының трансмиссиялық тетігі – ақша-кредит саясаты құралдарының экономиканың өсуі, инфляция сияқты соңғы макроэкономикалық көрсеткіштерге ықпал ету процесі.

Тар ақша базасы банктердің Ұлттық Банктегі басқа депозиттерін есептемегендегі ақша базасын білдіреді.

NDF – валюталық тәуекелдерді хеджирлеу үшін пайдаланылатын жеткізілімсіз форвардтық мәмілелер.

НЕГІЗГІ ҚЫСҚАРТУЛАР ТІЗІМІ

- АҚШ – Америка Құрама Штаттары
БҰҰ ААШҰ – Біріккен Ұлттар Ұйымының Азық-түлік және ауыл шаруашылық ұйымы
БИ – бағалар индексі
ЕО – Еуропалық Одақ
ЕОБ – Еуропа орталық банкі
ІЖӨ – Ішкі жалпы өнім
ҚҚС- қосылған құн салығы
ҚР ҰЭМ СК – Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрлігінің Статистика комитеті
ИИДМБ – Қазақстан Республикасын индустриялық-инновациялық дамытудың мемлекеттік бағдарламасы
ҚҚБ – Қазақстан қор биржасы
ҚРҰБ – Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі
ҚР – Қазақстан Республикасы
ОПЕК – мұнай экспорттаушы елдер ұйымы
ТБИ – тұтыну бағаларының индексі
ФАО – БҰҰ Азық-түлік және ауыл шаруашылық ұйымы
ФРЖ – Федералдық резервтік жүйе
ММІ – Money Market Index
Млрд. - миллиард
Млн. - миллион
Долл. – доллар